

ÄITI JA LAPSI KENIASSA - PROJEKTI KÄYNNISTYNYT

Marttojen marjamarssin tuotto käytännön neuvontaan

● Marttojen marjamarssilla keräämät varat kehitykseen naisten ja lasten auttamiseksi on otettu käyttöön Keniassa, jossa on käynnistynyt äiti ja lapsi -projekti Narokissa, Masai-heimon kotiseudulla.

Kenialainen Maendeleo ya Wanawake -järjestö on päättänyt kouluttaa marttojen avustuksella 40 alueellista ryhmänjohtajaa eli vaikuttajaa, jotka järjestön ravitsemusohjelman puitteissa tekevät neuvontatyötä. Projektin ensimmäinen neuvonpito Narokissa on pidetty ja suunnitelmat ovat saaneet siellä lämpimän vastaanoton.

●●● Marttaliitto päätyi pitkän harkinnan jälkeen luovuttamaan marjamarssinsa tuoton kenialaiselle Maendeleo ya Wanawake -järjestölle, jonka toiminta ehkä eniten paikallisista naisjärjestöistä muistuttaa Marttaliiton omaa toimintaa. Järjestö toimii lähinnä maaseudun naisten auttamiseksi kouluttamalla ja jakamalla erilaista käytännön tietoa ravintokysymyksistä ja perhesuunnittelusta aina terveydenhoitoon asti. Järjestön organisaatio on hyvin kehittynyt. Sillä on yli 100 000 jäsentä ja 5 000 paikallista kerhoa, jotka kokoontuvat kuukausittain, viikottain tai päivittäin aina tarpeen vaatiessa. Paitsi jäsenmäärältään myös toimintaperiaatteiltaan Maendeleot muistuttavat marttoja. He toimivat myös puutetta, sairautta ja tietämättömyyttä vastaan, haluavat naisistaan itsetietoisia taistelijoita, jotka tekevät työtä

naisten ja heidän perheidensä sekä kansakuntansa puolesta.

Masai-alue kohteeksi

Viime keväänä Maendeleot päättivät kohdistaa Suomen marttojen osoittamat varat Narokin alueella asuvien ryhmänjohtajien kouluttamiseen. Narok on perinteistä Masai-aluetta, hyvin laaja, takapajuinen ja harvaanasuttu. Alueen asukkaat ovat vaikeasti lähestyttäviä. Masai-heimo asustaa Kenia-Tansania-ajan molemmin puolin, elää eristäytyneenä muista Kenian heimoista alueella, jossa elinolot ovat hyvin huonot.

Syntyvyys Narokin alueella on alhaisempi kuin muualla maassa ja lapsikuolleisuus korkea. Kuvaavaa onkin, että kun Kenian hyvin korkean väestönkasvun siivittämää perhesuunnittelua on yritetty viedä alueel-

le, ovat ihmiset pyytäneet "lapsentekoprojektia".

Maendeleot siis halusivat, että juuri tämän takapajuinen alueen naiset ja lapset otettaisiin huomion kohteeksi. Alueella on mm. erittäin vaikea vesiongelma ja hygienia on hyvin alkeellista. Ryhmänjohtajille halutaankin nyt niin vankka tietous alueen terveyspalveluista, että he voivat viedä eteenpäin tätä tietoa. Tavoitteena on mm. se, että ryhmänjohtajat voisivat opettaa naisille pienen keittiöpuutarhan pitoa, juomaveden keittämistä, parempia ravintotottumuksia jne.

Asenteita muuttamalla

Maendeleojen koulutuspäällikkö Leah W. Muuya sanoo, että ainoa tapa tiedon viemiseksi perille on antaa alueen ihmisten itse osallistua suunnitteluun. Paikalliset ihmiset, opettajat ja viranomaiset, tuntevat parhaiten olot Narokin alueella.

— Täytyy muistaa, että me taistelemme ennakkoluuloja ja vanhoja tapoja vastaan, sanoo koulutuspäällikkö Muuya ja kertoo esimerkkinä sekä miesten että naisten ympärileikkauksesta. Varsinkin naisten kohdalla on ympärileikkauksesta muodostunut vakava ongelma, sillä operaatio tekee synnytyksestä erittäin kivuliaan. — Me emme voi kuitenkaan muuttaa asioita. Voimme ainoastaan antaa toi-

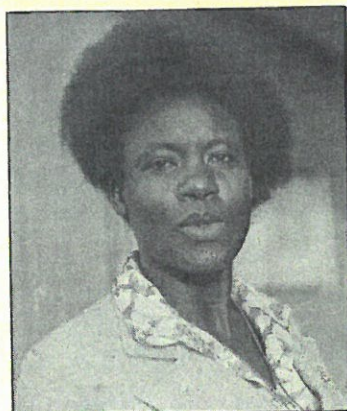
senlaista tietoa ja kouluttaa heitä. Jos me tuomitsemme heidän tabunsa, silloin meillä on suuri muuri vastassamme eikä minikäänlainen tieto mene perille. Tabut häviävät parhaiten koulutuksen ja kehityksen myötä. Me emme suunnittele ihmisille, vaan ihmisten kanssa. Emme sulje ulos tabuja, annamme vain toisenlaisiakin vaihtoehtoja. Tämä tie voi olla pitkä, mutta se on ainoa tie muutokseen, sanoo koulutuspäällikkö Muuya.

Hänen käsityksensä on, että Narokin alueen viranomaiset ovat hyvin tyytyväisiä Maendeleojen ja marttojen yhteisestä projektista. Yritys antaa toivon tiedon leviämisestä alueella. Siellä on nimittäin hyvin usein kyse siitä, että esimerkiksi olemassaolevista palveluista ei tietoa saada menemään perille.

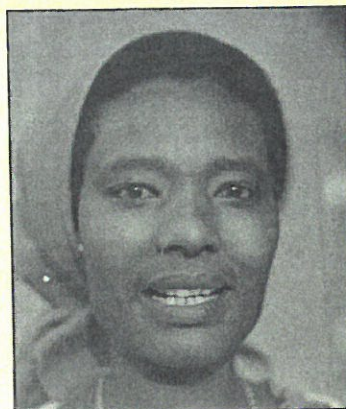
Vesiongelma suurin

Maendeleojen varapuheenjohtaja Wilkista Onsando kertoo puolestaan alueen vakavasta vesiongelmosta.

— Narokissa on kuivuutta ja kova vesipula. Ongelma on yleinen kautta maan, mutta täällä se on vakava juuri takapajuisuuden ja tietämättömyyden vuoksi. Kerrotaan alueella satuneesta tapauksesta, jossa lapsi putosi kylän ainoaan kaivoon, kuoli sinne eikä ruumista saatu sieltä pois. Ihmisten oli kuitenkin

Varapuheenjohtaja
Wilkista Onsando.

Koulutuspäällikkö
Leah W. Muuya.

puheenjohtaja Wilkista Onsando, maat.metsät. kandidaatti Helena Horelli, Lea Sutinen ja Leah W. Muuya.

kin juotava ja he joivat sitä vetä, jossa mätänevän ruumiin kappaleet kelluivat. Heillä ei ollut tietoa eikä mahdollisuutta toimia muuten. Maendeleojen yksi tärkeimmistä tehtävistä onkin juuri vesitilanteen kohentaminen maassa. Mrs. Onsando toteaa, että ellei vesiongelmaa ratkaista, kaikuvat kaikki muut asiat, esim. puheet hygieniasta kuuroille korville. Ilman puhdasta vettä ei päästä sairauksista, ilman vettä ei hygienian taso nouse eikä terveellisestä ravinnosta voida edes puhua.

Hänen mukaansa on ehkä vaikea ymmärtää, millaisissa oloissa kenialainen nainen tänä päivänä yhä elää. Hän tekee erittäin raskasta työtä, vastaa yksin lastensa ravinnosta, terveydestä, hygieniasta, vaateuksesta ja koulutuksesta. Hänellä on kymmenen lasta, perhe on kasvanut tasaista vauhtia joka vuosi. Hän on ehkä yksi viidestä vaimosta päätehtäväänään isäntänsä hyvinvointi. Mm. näistä syistä Maendeleot tukevat toiminnassaan naisen aseman parantamista ja perhesuunnittelun yleistämistä.

Ei valkoista leipää vaan...

Koulutuspäällikkö Muuya toteaa nyt käynnistyneestä marttojen projektista, että sen avulla

Maendeleo ja Wanawake-järjestön viime keväänä vihitty päämaja, joka sijaitsee aivan Nairobin keskustassa.

TI JA LAPSI KENIASSA - PROJEKTI KÄYNNISTYI

etään vaikuttaa mm. alueen isten ravintotottumuksiin.ämme neuvoa, kuinka kas-etaan keittiöpuutarhoissa vi-neksia, kuinka hoidetaan eläimiä, jotta lapset saisivat tarvitsemansa valkuaiset riittävästi energiaa.

— Kyse on nimenomaan tie-tä. Maaseudulla on vielä eita, joilla olot saattavat olla talaiset. Ravinto otetaan asta, kauppoja ei ole. Kun ei muuta ravintoa, niin kanan- nakin syödään. Kaupunkien mmeissa on ravitsemuksesta odostunut vakava ongelma siihenkin on tarkoitus puut-

— Ihmiset luulevat, että kau- sta ostettu ravinto on parem- a kuin kotona kasvatettu. inpä ne elintärkeät munat ydyään ja rahalla ostetaan lkoista leipää. Yleensä siis tämmättömyys on ongelmien urin syy, usein on kyse enem- in tiedon kuin ruoan puut- esta. — Tosin täytyy myön- i, että välillä on turhauttavaa hua oikeista ravintotottumuk- sta, kun naiset pyytävät yli- ätensä jotain ruokaa. Sitäkin ttuu. Niinpä Maendeleot yrit- vät toimia myös niin, että ky- en naisille järjestyisi pientä ötä, käsitöitä, hedelmätarho- , pajoja, jotta he saisivat ra- na perheittensä huoltamiseen.

Suomen yhteyshenkilönä Helena Horelli

Äiti ja lapsi Keniassa -projektia on kevästä asti ollut Nairobis- sa suunnittelemassa myös suo- malainen Helena Horelli. Hän on koulutukseltaan maat.met- sät.kandidaatti ja lukenut pääai- neenaan ravitsemustiedettä. Hän on ollut mukana projektis- sa Marttaliiton virallisena edus- tajana ja käynyt puolen vuoden ajan Maendeleojen kanssa neu- votteluja sekä ollut yhteyshen- kilönä Suomeen.

Alunperin oli tarkoitus kou- luttaa näitä mielipidejohtajia eri puolilla Keniaa. — Kun paikal- liset olot oli sitten tutkittu ja mahdollisuudet punnittu, tote- simme parhaaksi keskittyä yh- teen alueeseen usean sijasta. Tulimme siihen tulokseen, että on parasta yrittää kouluttaa yh- den aluekeskuksen ”vaikutta- jat”. Näin voimme saada myös tärkeää tietoa mahdollisesti muualla suoritettavaa, vaativaa toimintaa varten, sanoo Helena Horelli.

— Ongelmat ovat usein käy- tännön tasolla. Neuvomme, kuinka tärkeätä on veden keittä- minen varsinkin nyt, kun on ko- leraa. Tällöin on parempi opet- taä yhden alueen ihmisiä kerral- laan. Kun sekä aika että varat ovat rajoitetut, saadaan keskit- tämällä enemmän aikaan. Tääl- lä ovat matkat pitkät ja kustan-

nuksia kysyy jo ihmisten tuomi- nen koulutuspaikalle. Majoitus, ruoka, opetusmateriaalit, kaikki maksavat.

Projektista on Helena Horel- lilla pelkkää hyvää sanottavana ja hän pitää kiitettävänä martto- jen aloittamaa toimintaa Ke- niassa.

Ryhmänjohtajat avainasemassa

Kun kansanedustaja Lea Suti- nen kävi Keniassa Valtiovarain- valiokunnan palkkajaoston Af- rikan matkan aikana, hän vie- raili marttana Maendeleojen päämajassa Nairobissa. Lea Su- tinen sai silloin aivan tuoretta tietoa sekä Maendeleojen toi- minnasta että äiti ja lapsi Ke- niassa -projektin etenemisestä.

Ensimmäinen tapaaminen Narokissa oli takana ja suunni- telmiin kuului aloittaa koulutus jo mahdollisesti elo—syyskuus- sa. Vuoden aikana järjestetään neljä kertaa kolmen päivän kursseja valituille, 40 ryhmän- johtajalle. Koulutukseen tule- ville naisille on tarkoitus avoi- mesti selvittää alueen ongelmia ja heidän mahdollisuuksiaan parantaa tilannetta. Koulutetta- vissa on tarkoitus herättää myös yhteisvastuuta sekä oman alueensa että maan asioihin. Ennen kaikkea on tarkoitus ker- toa heille, miksi juuri heidät on valittu koulutettaviksi. Sen jäl-

keen käydään läpi oman alueen sosiaaliset palvelut aivan ter- veyskeskuspalveluista lähtien.

Koulutuksen saaneet naiset järjestävät sitten puolestaan omissa kylissään pieniä kurse- ja naisille. Maendeleojen tar- koituksena on projektin yhtey- dessä seurata, kuinka opetus su- juu, kuinka tieto menee perille. Tätä seurataan mm. järjestä- mällä palautekursseja ja jatko- kursseja ryhmänjohtajille.

Lea Sutiselle kerrottiin vie- railun aikana, kuinka suuren ar- von maan presidentti antaa Maendeleojen toiminnalle. Kun järjestön päämaja vihittiin käyt- töön viime keväänä pääkaupun- gissa, totesi presidentti: ”Kou- luttamalla miehen koulutat yk- silön, kouluttamalla naisen koulutat koko perheen.”

Maendeleojen koko johto lä- hetti Lea Sutisen mukana läm- pimet terveiset ja kiitokset Suo- men Marttaliitolle, joka marja- marssillaan on osallistunut Na- rokin alueen äitien ja lasten elinolojen kohentamiseen. □

EMÄNTÄLEHTI 2/81

ÄITI JA LAPSI KENIASSA

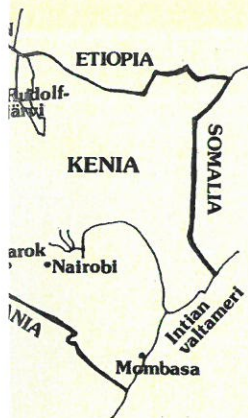
PROJEKTI EDISTYNNÄ HYVIN

MARJETTA KARTTU
KtaO
KUVAT:
HELENA HORELLI

● Marttojen marjamarssilla keräämät varat kehitysmaan naiste lasten auttamiseksi otettu käyttöön Keniassa, jossa on käynnistynyt äiti ja -projekti Narokissa Masai-yhteisön asuma-alueella. "Äiti ja lapsi Keni -ohjelman yhdysheik MMK Helena Horelli osallistui Kuopiossa pidettyyn kehitysyhteistyöseminaarisiin ja kertoi mm. Emäntälehdelle mm. kenialaisen naisen lapsen asemasta se projektin ohjelmasta.

Satunnainen ohikulkija auttamassa Narokin kursio opettajaa vedennoudossa. Kenialaiset kiinnittävät suu huomiota siistiin pukeutu kun siihen vain on mahdo. Mutta erikoisesti maaseudun neulan ja langan käyttö parsimiseen ja paikkaami vielä harvinaista.

perhesuunnittelua ravitsemusneuvontaa terveyskasvatusta puutarhanhoitoa

— avustuksemme iaa

avutti itsenäisyytensä 1963. Siihen saakka se oli ollut brittiläiseen imperiumiin kuuluvaa. Nykyiset näkyvät vielä varjain keskustassa. Puhutaan kaupoissa, koulussa, postissa ja pankkeissa. Ruokailon ruokalistat ovat englantilaisia. Kukaan hyvin kansainvälinen maassa asuu afrikkalaisiksi mm. intialaisia ja kenialaisia. Keniassa on paljon kiehtovia luonnonnähtävyyksiä eläimistöineen, joita järjestävät usein viralliset koulutuskannat tehokkaampia. Naisjärjestöt keräävät piiriinsä aktiivisia ihmisiä, jotka tarttuvat reippaasti asioihin, ja vapaaehtoisvoimin saadut tulokset saavat viranomaiset ja lehdistön usein hämmästyttämään.

vaikka maassa on yleinen oppivelvollisuus. Naisten lukutaito on miesten lukutaitoa alhaisempi. Tyttöjen katsotaan olevan enemmän hyödyksi kotona äidin apuna ja pienten sisarusten hoitajina kuin koulunpenkillä. Mutta monet naiset eivät kuitenkaan tyydy tällaiseen, vaan toimivat aktiivisesti erilaisissa vapaaehtoisissa järjestöissä, joita Keniassa on runsaasti. Näistä Marttaliiton yhteistyökumppani Maendeleo ya Wanawake -järjestö on maan vanhin naisjärjestö.

Keniassa tuetaan naisjärjestöjen toimintaa virallisesti ja tunnustetaan, että kansansivistystyössä ovat nämä järjestöt usein virallisia koulutuskannat tehokkaampia. Naisjärjestöt keräävät piiriinsä aktiivisia ihmisiä, jotka tarttuvat reippaasti asioihin, ja vapaaehtoisvoimin saadut tulokset saavat viranomaiset ja lehdistön usein hämmästyttämään.

Maendeleo ya Wanawake -järjestö

— Vapaasti suomennettuna Maendeleo ya Wanawake tarkoittaa ”kehitystä naisille”, ja järjestön toimintaperiaatteena on kenialaisten naisten ja heidän perheittensä terveydentilan ja toimeentulomahdollisuuksien parantaminen. Järjestön yli 5 000 kerhossa on noin 100 000 jäsentä, jotka keräävät erilaisilla toiminnoilla rahaa mm. kouluihin, kursseihin ja kaivojen rakentamiseen.

M.Y.W. on ACWW:n jäsen kuten Marttaliittokin.

Ohjelma hahmottuu

Marttojen marjamarssivaroilla ja Ulkoasiainministeriön antamalla kehitysyhteistyömäärärahoilla tehtävän projektin kohteeksi M.Y.W. valitsi Narokin seudun. Se on masaiyhteisön asuttamaa seutua, ja sen pääkaupunki on myös nimeltään Narok.

— Kun M.Y.W. oli tehnyt päätöksen projektin paikasta, matkusti Mrs. Leah Muuya, M.Y.W:n koulutuspäällikkö, Narokiin ja kutsui kaupungin kaikki asiasta kiinnostuneet viranomaiset suunnittelemaan kurssia yhdessä. Kokoukseen osallistuivat Narokin kunnanvaltuuston puheenjohtaja, väestönlaskentaviranomaiset, sairaalan ja neuvoloitten edustajat, sosiaalihuollon aikuiskasvatusosaston edustajat, Narokin maatalousoppilaitoksen rehtori sekä eri naisjärjestöjen edustajia.

— Kokouksen osanottajat olivat tavattoman innostuneita tällaisesta yhteistyömahdollisuudesta, ja he perustivat työryhmän selvittämään tarvittavaa opetusohjelmaa. Narokilaiset ehdottivat, että opettajina käytettäisiin paikallisia, eri ministeriöiden ja järjestöjen kenttätyöntekijöitä, jotka tuntevat paikalliset ongelmat ja psykologisesti oikean lähestymistavan, sekä paikkakunnan kielen. Päätettiin myös, että käytettävissä olevilla varoilla pidettäisiin kolme tai neljä kolmen päivän kurssia, joihin osallistuisi noin 40 kerhonvetäjää tai muuta mielipidejohtajaa. Narokin alueelta. Nämä naiset sitten puolestaan veisivät saamaansa

Helena Horelli — yhdyshenkilöme Keniassa

Helena muutti perheineen Nairobiin vähän toista vuotta sitten, kun hänen miehensä, MMK Pekka Horelli valittiin FAO:n asiantuntijaksi Keniaan. Perheeseen kuuluu myös kaksi pientä lasta ja naapurin koira, joka päättäväisesti otti Horellit isäntäväekseen näiden muutettua nykyiseen kotiinsa.

Helena toimii paitsi yhdyshenkilönä Marttaliiton ja Maendeleo ya Wanawake -järjestön välillä, myös Nairobien kotitalouskoulussa ravinto-opin opettajana. Koulu valmistaa mm. suurtalousemäntiä.

Horellit ovat viihtyneet maassa erinomaisesti. Sopeutuminen uuteen ympäristöön ja elämänmuutokseen tapahtui yllättävän helposti — kiitos miellyttävän ilmaston ja mukavien kenialaisten.

oppia eteenpäin omissa kerhoissaan. Kurssit sovittiin pidettäväksi noin kolmen kuukauden välein.

Helena mukana jo ensimmäisellä kurssilla

Kaksi kurssia on jo tähän mennessä pidetty, ensimmäinen 20.—22. elokuuta, ja toinen juuri joulun alla. Helena pääsi mukaan seuraamaan ensimmäisen kurssin kulkua. Hän oli näkemästään ja kuulemastaan hyvin innostunut.

naiset pyrkivät toisesti naan elinoloja

naisista n. 85 % asuu la. He hoitavat sekä kotitarveviljelyä. et menevät kaupunkiin työhön, ja naiset omaan kotia, perhettä 30—60-vuotiaista. kimäärin 60 % ei ole nkäänlaista koulua,

ÄITI JA LAPSI KENIASSA

— Kurssinpitopaikkana oli Narokin maatalousoppilaitos, jossa oli myös majoitus. Tosin siellä ei ollut tilaa kuin parille kymmenelle hengelle, muille oli varattu huoneet Narokin kaupungista. Mutta kun kurssilaiset eivät malttaneet erota toistensa seurasta, ratkaistiin pulma siten, että kaksi henkeä nukkui samassa vuoteessa! Joilakin naisilla oli myös imeväisikäinen lapsi mukanaan. Myöhään yöhön naiset rupattelivat keskenään ja lauloivat, he todella nauttivat toistensa seurasta myös luokahuoneen ulkopuolella.

— Kurssille osallistui 41 naista, joiden ikä vaihteli 20—40 välillä. Lisäksi esityksiä tuli kuuntelemaan joukko narokilaisia naisia silloin kun muilta töiltään ehtivät. Kurssi oli todellinen tapahtuma paikkakunnalla!

Opetusohjelma

— Perhesuunnitteluneuvoja

kertoi perhesuunnittelun tärkeydestä ja keinoista — väestönlisäys on Keniassa maailman huippuluokkaa. Hän elävöitti esitystään hyvin mukaansatempaavalla filmillä, joka kertoi suuren lapsiluvun aiheuttamasta kurjuudesta ja pienen lapsiluvun tuottamasta onnesta ja menestyksestä perheessä. Sairaalan ravitsemusasiantuntija piti yksinkertaisen ja selkeän esityksen terveellisen ruokavalion periaatteista. Erityishuomiota hänen esityksessään saivat pienten lasten, koululaisten, odottavien ja imettävien äitien sekä vanhusten ruokavaliot. Opetettiin myöskin käytännön ruoanvalmistusta: valmistettiin perinteisen maissipuuron, ”ugalin”, pohjalta ravitsevia lasten vieroitusruokia. Tämä on erittäin tärkeä opetusaihe lähes kaikkialla Afrikassa, sillä vieroitus tapahtuu yleensä yhtäkkiä, jolloin lapsi tulee alttiiksi valkuaisen puutostaudille. Sai-

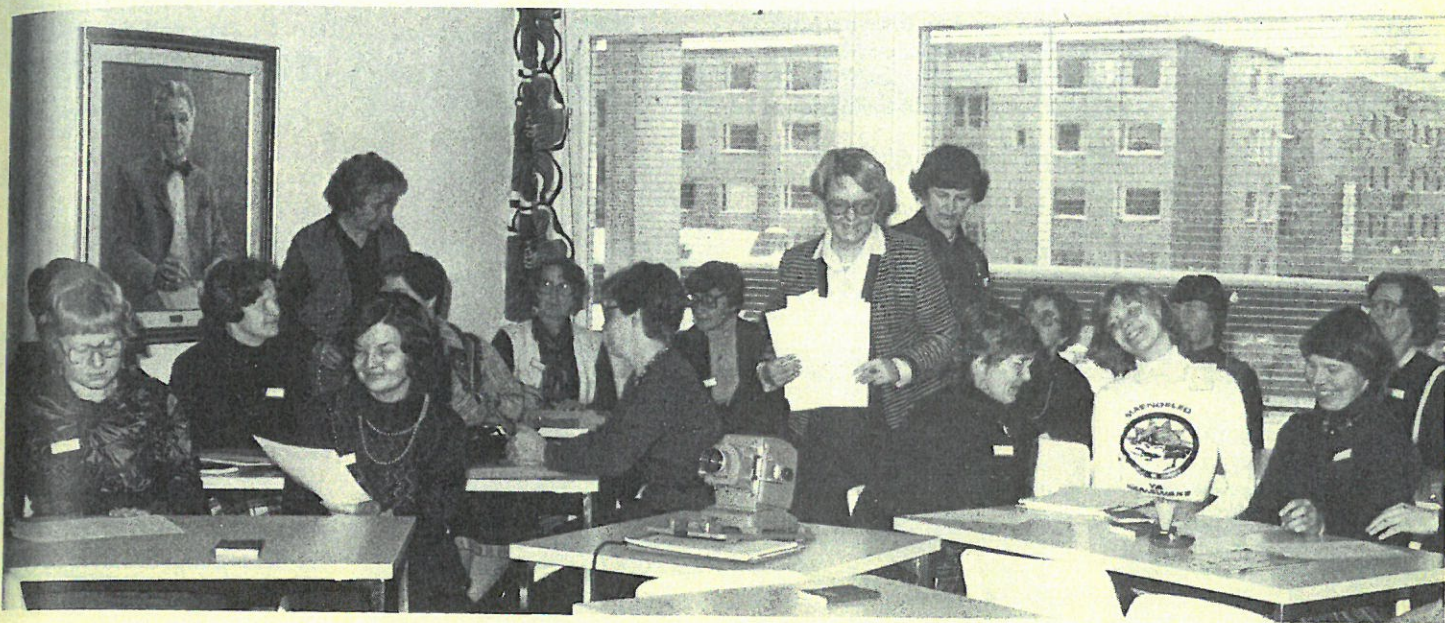
raalan edustaja kertoi Narokin terveyspalveluista, ja kehotti äitejä tuomaan lapsensa neuvoloihin ja rokottamaan heidät. Aikuiskasvatusosaston edustaja selosti kurssilaisille, kuinka he voivat saada valtion avustusta muodostaessaan lukutaitoryhmiä. Maatalouskoulun opettaja esitteli koetilalla uusia lajikkeita ja neuvoi kasvien hoidossa. Hän ilmoitti myös naisille, että ilmaisia siemeniä oli saatavissa koetilalta. Naiset olivat hyvin innostuneita keittiöpuutarhailijelystä. Tämä on varsin merkilepantavaa, koska perinteisesti masait eivät ole viljelleet maata, vaan syöneet ainoastaan eläinkunnan tuotteita. Väestönlaskentaviranomainen kertoi, miksi henkikirjoitus on tärkeä. Eräs noin 60-vuotias nainen valitti, ettei hän voinut tulla rekisteröimään itseään, koska ei tiennyt syntymäaikaansa. ”Kyllä me teille syntymäpäivä keksitään”, oli viranomaisen vas-

Masaiyhteisö ei hevin luonut rinteistään, mutta Narokdulla he pukeutuvat useimmaisesti tullessaan kaupunkitällaisiin ”moderneihin” suuksiin kuin tämä seminaari oli. Kuvassa Narokin ensimmäisen kurssin osanottajia lousoppilaitoksen suojassa.

taus. Tästä rouva ilahtui, että oli purskahtaa itkuun, noit tulevaisuuden huomenissa: teröimään itsensä sekä poissa.

Martoille terveisiä

Kurssin avajaisissa Helehti Suomen marttojen tervetuloa ja selosti, kuinka hän oli projektiin oli saatu keräämällä. Yksi osanottaja ihmetteli, miten martat tietävät, että he ovat täällä kaukana, he eivät ole koskaan lähteneet marttoista! Suomeen lähetettiin sydämellisiä kiitoksia ja kiittä!

Tuloksia jo näkyvissä

On kohtuutonta odottaa näkyviä tuloksia näin lyhyestä kurssista. Ja kuitenkin: kun Mrs. Muuya oli kurssin jälkeen käynyt Narokissa, hänelle oli kerrottu, että käynnit sairaalassa ovat lisääntyneet, ts. narokilaiset osaavat ja uskaltavat nyt kääntyä sairaalan henkilökunnan puoleen paremmin kuin ennen kurssia. Myös uusia keittiöpuutarhoja oli perustettu.

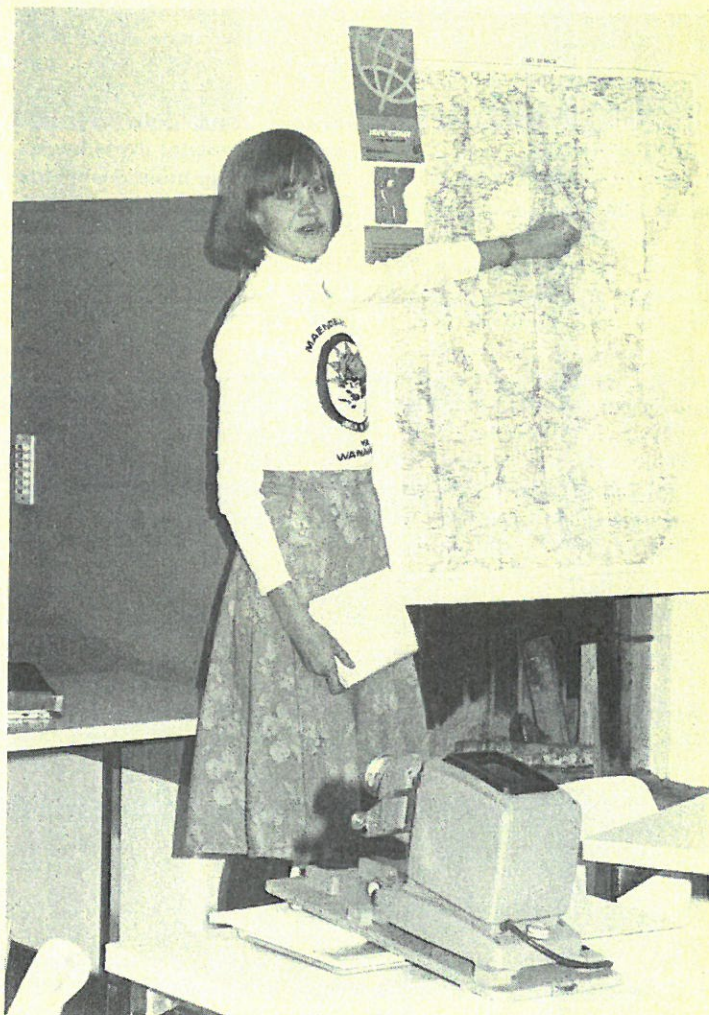
↑ Marraskuussa 1980 järjestettiin Kuopiossa kehitysyhteistyöseminaari, johon osallistui martoja kahdeksasta marttapiiriliitosta. Seuraava seminaari pidetään keväällä.

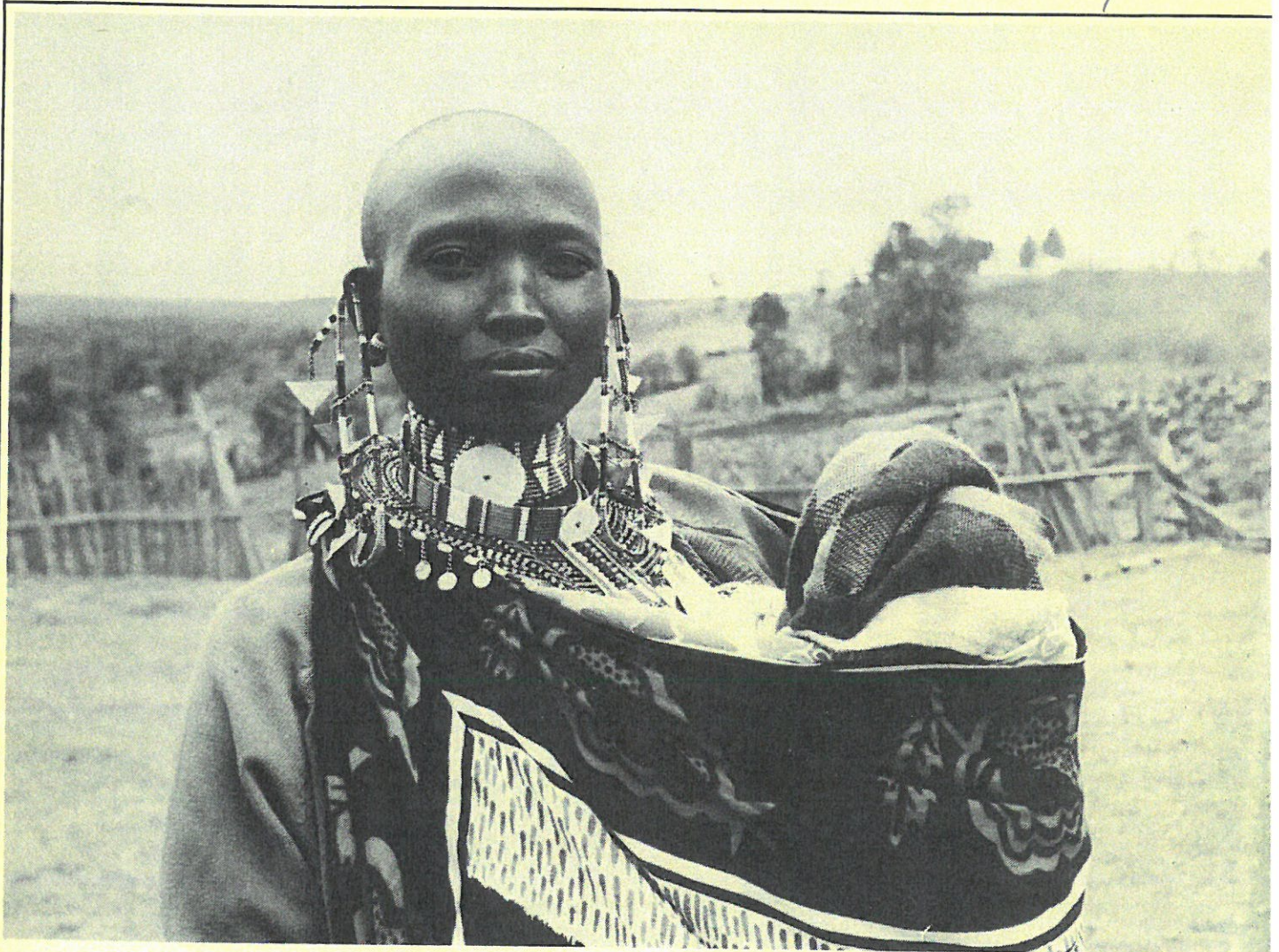
(Kuva: FOTOPISTE)

Martat hyvällä asialla

Helenan mukaan se, että martat itse ovat olleet keräämässä rahaa marjoja ja sieniä poimimalla, on tehnyt kenialaisiin suuren vaikutuksen. Se on apua naiselta naiselle, ja sellaiselle sisarimme Keniassa antavat suuren arvon. Tätä osoittaa jo sekin, minkälaisella antaumuksella M.Y.W., Narokin viranomaiset ja kurssilaiset itse ovat paneutuneet marttojen varoilla tehtävään kurssitoimintaan. □

→ Tuoreita terveisiä Narokin ensimmäiseltä kurssilta toi Helena Horelli, joka Kuopion seminaarissa kertoi martoille kokemuksestaan Marttaliiton yhdyshenkilönä toimimisesta Keniassa.

Maasai-äiti ja lapsi. Lapsi kuuluu kiinteästi äidin elämään, eikä häntä jätetä kotiin edes tämän osallistuessa kursseille. Lapsen syntymän merkiksi on naisen pää ajeltu paljaaksi.

ÄITI JA LAPSI KENIASSA -PROJEKTI

Afrikkalaisen NAISEN OSUUS kehitystyössä ratkaiseva

MARJETTA KARTTUNEN, KtaO
KUVAT: HELENA HORELLI,
MARJETTA KARTTUNEN

— Saavatko naisetkin k
koontua? huudahti maasa
mummo ihmeissään, ku
sattui kurssilaisten hankk
miseksi järjestettyyn
laisuuteen Narokin syrjäk
lillä. Monta muutakin uut
asiaa ovat maasainais
saaneet kokea niiden ko
men kurssin aikana, jolk
"Äiti ja lapsi Keniassa"
projektin ensimmäisess
vaiheessa on ehditty järjes
tää.

— Olemme päättäneet tehd
kaiken mahdollisen tämän
projektin hyväksi. Ohjel
man on onnistuttava, toist
Mrs Leah Muuya useaan
kertaan käydessäni tutustu
massa Marttaliiton kehitys
yhteistyöprojektiin Naro
kissa.

Kokoonnuimme Maendeleo ya Wanawake-järjestön toimistossa. Kolmas oik. MYWO:n toiminnanjohtaja, Mrs. Jane Kiano, kirjoittaja Marjetta Karttunen ja keltapukuinen Mrs. Leah Muuya.

– Pyrin kohottamaan naisten itsetuntoa. On suuremmoinen asia, että naiset alkavat tuntea itsensä riippumattomiksi ja kykenevät pyytämään apua ja siten auttamaan itse itseään. Heidän ei tarvitse istua ja odottaa, että joku tulisi ja kertoisi heille, mitä tehdä. Näin sanoo Mrs. Leah Muuya, joka on Maendeleo ya Wanawake-järjestön koulutuspäällikkö ja vastuussa marttojen kehitysyhteistyöprojektin toteuttamisesta Keniassa. Mrs Muuya uskoo, että kehitys hänenkin maassaan tapahtuu naisten ja kotien kautta. Kun kursseilla jaetaan tietoa saatavilla olevista terveys-, kotitalous-, maanviljely- ja lukutaitopalveluista, pystyvät naiset etsimään itse ne henkilöt, jotka kulloisessakin tilanteessa voivat olla hänelle avuksi pyrkimyksissä perheensä elinolojen kohottamiseksi.

– En myöskään halua, että projekti jää vain sanoiksi, vaan että naiset lähtevät täältä sellaisia hyödyllisiä taitoja saaneina, joita voivat opettaa edelleen muille kotikylissään, sanoo Mrs Muuya.

Mrs. Muuya kertoo kiertäneensä Narokin aluetta pitkin ja poikin ennen kurssin alkua ja niiden välissä tapaamassa hallintovirkamiehiä ja kylänvanhimpia saadakseen kursseille osanottajia alueen joka puolelta. Hänen on voitettava miehet puolelleen, ennenkuin tällaista ohjelmaa voidaan alkaa toteuttaa. Suurta tyydytystä tuntien hän kertoi saavutuksistaan: Eräessä syrjäisessä kylässä hän oli kylänvanhimman suosiollisella luvalla ja johdolla saanut kutsua naiset kokouk-

seen. Ohitse sattui kulkemaan vanha nainen ja hän huudahti ihmeissään:

– Saavatko naisetkin kokoon-tua? Kylänvanhin oli arvokkaasti myöntänyt ja kehottanut naista tulemaan mukaan. – Ja sitten minä istun etupenkkiin, oli nainen huudahtanut päättäväisesti. Siinä hän oli istunut kokouksen loppuun asti ja kokenut jotakin aivan uutta elämässään.

Matkat Narokin alueella eivät ole raskaita ainoastaan vanhojen, sitkeiden asenteiden vuoksi, vaan myös käytännön syistä. Kuivana aikana pölyn määrä on suunnaton ja kuumuus uuvuttavaa, sade-kaudella on kylmää, märkää ja mutaista. On myös sattunut, että on jouduttu viettämään yö autossa odottamassa, että aamuun mennessä joki olisi laskeutunut niin, että sen voisi ylittää. Ja lähes tiettömillä taipaleilla autokin joskus väsähtää!

Marttaliitolla tuskin voisi olla innostuneempaa ja tarmokkaampaa yhteistyökumppania kuin Mrs Muuya. Kaikista hankaluuksista huolimatta hän jatkuvasti matkustaa ”puskaan” tämän ohjelman vuoksi ja ”käännyttää” miehiä suosiollisiksi naisten opiskelua kohtaan. – Eikä naisten osallistumisinnosta ole minulla epäilystäkään nähtyäni Narokin kolmannen kurssin kulun.

Perhesuunnittelu-neuvonta tarpeellista ja arkaluontoista

Yksi mielenkiintoisimmista opetusaineista kursseilla on naisten

mielestä ollut perhesuunnittelu. Sitä on opettanut kaikilla kursseilla Maria Resiato Sankei.

Sekä miesten että naisten ihanteena on saada paljon lapsia – ja tällä hetkellä ihannetta toteutetaan niin, että Keniassa on maailman korkein syntyvyys. Tämä tietää monenlaista puutetta tulevaisuudessa. Vanhat asenteet ja arvostukset eivät käy yksiin uuden tilanteen kanssa. Siksi perhesuunnittelu on hyvin arkaluontoinen puheenaihe. Kyselin Marialta, kuinka hän esittää tämän hienotunteisuutta vaativan asian kuulijoilleen.

– Vetoan ensinnäkin siihen, että maasaiden keskuudessa on aina harjoitettu perhesuunnittelua, vaikka sitä ei ole sellaiseksi käsitetty. Kun äiti oli synnyttänyt, mies ei saanut mennä hänen luokseen ennenkuin lapsi osasi kävellä ja toimittaa jonkin pienen tehtävän. Tämä noin kolmen vuoden tauko raskauksissa antoi äidille riittävästi aikaa voimistua sekä lapselle mahdollisuuden saada äidinmaitoa riittävän kauan välttyäkseen liian aikaisen ja yht’äkkisen vieroituksen aiheuttamasta aliravitsemustilasta. Tämä tapa käy päinsä perheessä, jossa miehellä on useita vaimoja, mutta ei enää yksiavioisuuden tullessa yhä yleisemmäksi. Kun omaksutaan uusi tapa elää, tarvitaan myös uudet suunnittelumenetelmät. Ja vetoamalla maasaiden ylpeydenaiheeseen, voimakkaisiin ja terveisiin lapsiin (joita voi saada vain välttämällä liian tiheitä synnytyksiä), voi naiset saada hyväksymään perhesuunnittelun myös sen modernissa muodossa.

Naiset alkavat epäillä tabujen uskottavuutta

Raskauteen ja synnytykseen liittyy paljon vanhoja uskomuksia ja tapoja, joiden oikeellisuutta naiset ovat ruvenneet kyselemään. Marian tunnit kuluivatkin etupäässä keskustellen ja haitallisia uskomuksia oikaisten. – Naiset kysyivät kerran tunnilla, onko oikein, että äitiä rangaistaan selkäsaunalla, jos lapsi syntyy laikkuja ihossaan. Perinteisen uskomuksen mukaan vastasyntyneen laikullisuus paljastaa äidin ylenpalttisen teenjuonnin raskauden aikana. Täten siis äiti olisi tahallaan aiheuttanut lapsensa ”onnettomuuden”.

Perinteisessä yhteisössä on paljon sellaista, mitä yhteisön jäsenien terveyden ja hyvinvoinnin vuoksi pitäisi muuttaa. Mutta on tärkeää, että samalla korostetaan sellaisia tapoja ja tottumuksia, jotka ovat hyviä ja säilyttämisen arvoisia. Tämä on tarpeen ihmisten omanarvontunnon säilyttämiseksi.

Maria Resiato, joka aikaisemmin toimi opettajana, on innostunut työstään maasaiden parissa. Hän on itsekkin maasai ja tuntee ne keinot, joilla sanoma saadaan parhaiten perille. Hän on ollut mukana jokaisella Narokin kurssillamme ja ollut tukemassa Mrs. Muuyaa tämän kiireiden keskellä.

Ravitsemusongelma ei johdu ainoastaan ruoan puutteesta

Vieraillessani Maendeleo ya Wanawake-järjestön päämajassa

ÄITI JA LAPSI KENIASSA -PROJEKTI

keskustelin myös Mrs. Jennifer Mukolwen kanssa, joka on koulutukseltaan ravitsemusasiantuntija. Viime aikoina on Keniassa ollut kuivuuden aiheuttamaa nälkähätää, mutta aliravitsemusta esiintyy normaaleinkin satovuosina. Kyselin Jenniferiltä syitä tähän.

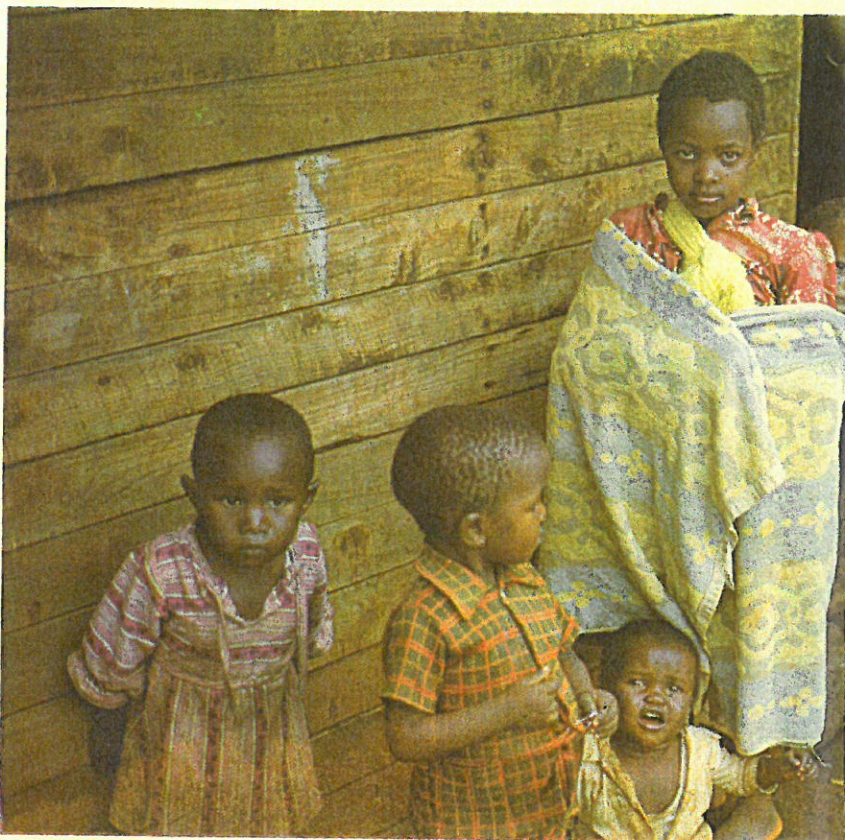
— Kuivilla seuduilla ravitsemusongelmat johtuvat siitä, että yksinkertaisesti ei ole ruokaa. Vettä ei ole edes sen vertaa, että voisi opettaa hygienian perusasioita, kuten esim. käsien pesua. Kuinka sitä riittäisi kasvien viljelyyn? On aivan turhaa puhua sellaisella alueella tasapainoitetuista ateriakokonaisuuksista.

— Aina ei ongelmana kuitenkaan ole ruoan puute, vaan tietämättömyys. Äiti luulee antavansa lapselleen parasta mahdollista ravintoa syöttämällä tälle ohutta velliä tai veteen keitettyä maissipuuroa. Äidit eivät tiedä esimerkiksi maidon ja kananmunan tärkeydestä ravitsemuksessa. Perheellä saatetaan olla kanoja, mutta munat myydään, jotta saataisiin rahaa koulumaksuihin tai perheenpään uuteen paitaan.

— Ruoan suhteen on olemassa myös paljon tabuja. Pahaksi onneksi nämä tabut koskevat suurimmaksi osaksi valkuaisaineitoisia ruokia, jotka evätään juuri niitä tarvitsevilta, odottavilta ja imettäviltä äideiltä. Nämä kiellot vaihtelevat yhteisöstä toiseen, mutta hyvin laajalle on levinnyt käsitys, että odottava äiti ei saa syödä kananmunia, jotta ei synnyvästä lapsesta tule varasta. Toisaalta on hyviä perinteitä, kuten maasaiden keskuudessa sellainen, että juuri synnyttäneelle naiselle annetaan runsaasti ravitsevia ruokia.

Keniassa esiintyy kaikkein vakavimman ravitsemusongelman, valkuaisaineiden ja energian

Kurssilaisia tauolla maatalousoppilaitoksen pihamaalla. Afrikkalaisissa yhteisöissä jokainen on myötäkasvattaja, ja tälläkin kurssilla äitiensä mukana olleet lapset siirtyivät luontevasti sylistä syliin. Yksi opettajista, Narokin perhesuunnitteluneuvoja, pitää tässä sylissä kurssin nuorinta osanottajaa.

Naisen rooliin kasvetaan jo aivan lapsesta. Pienet tytöt auttavat äitiään monissa askareissa ja joutuvat usein keskeyttämään koulunkäyntinsäkin, koska heitä tarvitaan kotona.

puutteesta johtuvan aliravitsemustilan lisäksi anemiam, varsinkin odottavilla ja imettävillä äideillä ja lapsilla, A- ja C-vitamiinien puutosta sekä struumaa vuoristoalueilla, joissa ei ole saatavissa jodia.

Koska ravitsemusongelmat Kenian kaltaisessa maassa ovat sidoksissa moniin muihin ongelmiin, Jennifer Mukolwe työskentelee Maendeleo ja Wanawake-järjestössä äitien ja lasten terveyttä koskevista ja perhesuunnitteluohjelmissa.

— Meidän keinoimme äitien ja lasten ravitsemuksen parantamiseksi ovat saada maatalous-, kotitalous- ja terveydenhoidon neuvotat työskentelemään yhdessä ja selvittämään äideille, mitkä ovat terveenä pysymisen edellytykset.

Narokin kurssi oli elämys

Kun Helena Horellin kanssa saavuimme Narokiin kolmannen kurssin ensimmäisenä päivänä,

otettiin minutkin vastaan kuin olisin ollut vanha, hyvä ystävä. Kättelemisestä ja halailemisesta ei tahtonut tulla loppua.

Seurasimme Helenan kanssa oppituntien kulkua — ja välillä pantiin tanssiksi ihan maasaityyliin. Kurssilla vieraili myös eräs kylänvanhin, joka oli tullut katsomaan, että hänen kylästään lähetetyt naiset olivat varmasti tulleet perille.

Tavattuani monia hallintovirkamiehiä Narokissa oloikanani en voinut välttää siltä ajatukselta,

että kurssistamme oli tullut koko alueen yhteinen asia. Nyt odotellaan projektin seuraavaa vaihetta, joka vie kurssit paikalliselle tasolle. Ja Narokissa jo tiedetään, että martat Suomesta ovat tehneet senkin mahdolliseksi. Toivottavasti ensi kesä on hyvä marjavuosi, että päästään taas kartuttamaan kehitysyhteistyökassamme! □

Kurssilaiset tekivät retken "shamballe" (=maatilkku), jota ryhmä naisia oli alkanut viljellä ensimmäisellä Narokin kurssilla saamiensa ohjeiden mukaan. Nyt kolmannella kurssilla täällä viljeltyjä porkkanoita ja kaaleja jo syötiin. Vain nautakarjasta saatua ravintoa arvostavat maasait saivat näin tutustua uusiin ruoka-aineisiin ja shamban viljelijät ansaitsivat talousrahoja.

Pukeutuminen on "sekatyyliä": eurooppalaisittain hame ja pusero, yleisafrikkalainen kitenge kietaituna hartioiden yli sekä perinteiset maasaikurut. Hersyvä iloisuus on tyypillistä afrikkalaiselle, jonka aitous on vielä tallella.

Tässä on se viiden naisen ryhmä, joka pani Narokin kurssilla saamansa opin käytäntöön ja ryhtyi viljelemään kaalia ja porkkanaa yhteisellä palstalla. Oikealla on Maendeleo ja Wanawake-järjestön Narokin piirin rahastonhoitaja — todellinen vaikuttajanainen, jonka kaltaisille kurssit on tarkoitettukin.

MITÄ KUULUU KENIAAN

imeksi kuluneiden kuuden vuoden aikana on tullut tutuksi martoille. Tiedämme, että se -Afrikan rannikolla kahta puolta ntasaajaa. Se on pinta-alaltaan lähes kaksi Suomen kokoinen. Moniin muihin Afrikan hin verrattuna se on saanut elää poliittisesti rauhallisesti itsenäistymisestään 1963 n, ensin presidentti Jomo Kenyattan, sitten lentti Daniel arap Moin hallinnassa. edämme myös, että marttojen oma syhteistyöprojekti Äiti ja lapsi Keniassa on marssivaroin jatkunut jo kuusi vuotta. n luonnollista, että haluamme myös tietää, ahoittamallamme ohjelmalle kuuluu. Onko

projekti ollut tuloksekas? Ollaanko siihen ja sen saavutuksiin tyytyväisiä? Halutaanko sitä jatkaa? Kannattaako sitä jatkaa?

● Saadaksemme vastauksen kysymyksiimme, matkustimme arviointiseminaariin, jonka järjesti yhteistyöjärjestömme Maendeleo ya Wanawake marraskuussa Keniassa.

● Mukana matkalla olivat Marttaliiton toiminnanjohtaja Maija Riihijärvi-Samuel, kehitysyhteistyöasioita hoitava Marjetta Karttunen Marttaliitosta ja Sirkka-Liisa Eskolin Emäntälehdestä tehtävänään välittää tiedot lehden lukijoille.

Kajiadon alueelta oleva nuori äiti, joka lähti vauvansa kanssa näyttämään meille kylän naisten Äiti ja lapsi Keniassa -ohjelman puitteissa perustettua yhteistä vihannesmaata. Alaston vauva kulki äidin vaatteiden sisällä.

Ruoka oli aivan vieressä ja pisua varten äiti kohotti hiukan vaatteiden helmaa ja siirsi vauvan irti kyljestään. Lähtiessään kävelemään pitempää matkaa hän kiepautti vauvan kätevästi selkäpuolelleen.

Pienestä alusta on kasvanut onnistunut yhteistyö

- Hämmästyttäviä asioita kasvaa pienestä, kun takana on yrittämisen halua ja uskoa omiin mahdollisuuksiin.
- Näin on käynyt marttojen kehitysyhteistyöohjelman Äiti ja lapsi Keniassa. Ajatus syntyi yön tunteina nairobi-laisessa hotellihuoneessa, käyttövoimana ovat olleet metsiemme marjat ja tulokset näkyvät kenialaisten sisartemme kylissä ja kodeissa.
- Voimme olla ylpeitä projektistamme.

■ Marttaliiton Äiti ja lapsi Keniassa -projektin alkusysäyksenä voitaneen pitää Nairobiissa 1977 kokoontunutta Maailman Maa-seutunaisten Liiton (ACWW) maailmankonferenssia, johon osallistui myös marttojen ryhmä. Mukana olivat Marttaliiton silloinen hallituksen puheenjohtaja **Salme Holma** ja valtuuston varapuheenjohtaja **Birgitta Bröckl**. Molemmat ovat kertoneet, kuinka he yhteisessä hotellihuoneessaan pohtivat kokeamaansa ja näkemäänsä yön tunneille saakka. Siinä tuli kysytyksi myöskin, eivätkö martat voisi tehdä jotakin afrikkalaisten kotien hyväksi. Tuntui siltä, että kotimaassa neuvottiin jo mo-
neen kertaan neuvottuja.

Asia otettiin esille kotinpa-luun jälkeen ja vähitellen päästiin niin pitkälle, että silloiset toiminna-johtaja **Annikki Jääntti** ja erikoiskonsulentti **Maija Riihi-järvi** lähetettiin ulkoasiainministeriön myöntämien varoin Afrikkaan "tutkimusmatkalle". He ottivat yhteyttä nais- ja kansalaisjärjestöihin useissa Afrikan maissa ja keskustelivat mahdollisuudesta aloittaa kotitalous-neuvontaohjelma näiden kanssa.

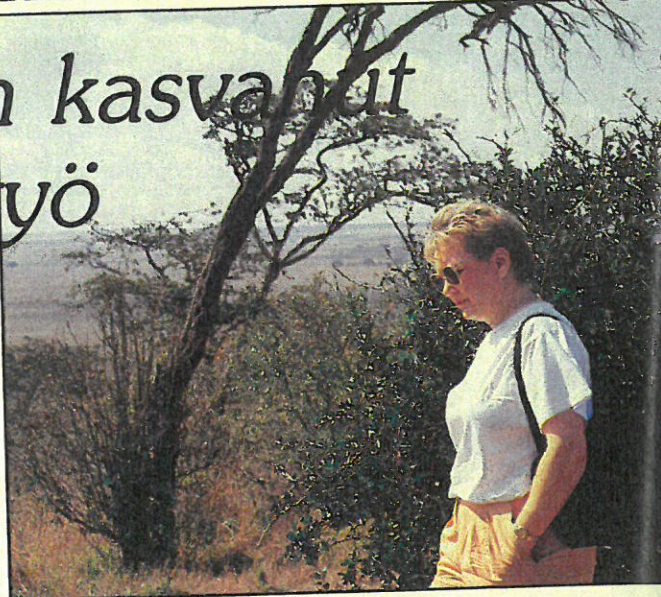
Matkan jälkeen vertailtiin eri mahdollisuuksia ja yhteistyökumppaniksi valittiin **Maendeleo ya Wanawake Organisation (MYWO)** Keniasta.

Vuonna 1979 aloitettiin varojen keruu projektia varten. Ideana oli, että varat saataisiin jonkinlaisen toiminnan kautta ja päädyttiin marjamarssiin. Kerättäisiin yhdessä marjat ja sienet metsästä ja myyntitulot luovutettaisiin projektille. Käytännössä marjamarssi on saanut monia muotoja. Martat ovat järjestäneet erilaisia tilaisuuksia ja tempauksia rahojen keräämiseksi. Tilille on tullut myös huomattavia summia marjoilta, jotka ovat pyytäneet ohjaamaan syntymä-

päiväkukkarahat marjamarssitille.

Budjetti moninkertaistunut

Ensimmäisen anomuksen kehitysyhteistyömäärärahojen saamiseksi Marttaliitto teki ulkoasiainministeriölle vuonna 1980. Saimme silloin 30 000 mk. Vuosien varrella omarahoitusosuutemme on suurentunut niin, että olemme voineet anoa ulkoasiainministeriöltä yhä suurempia summia. Vuosina 1985 ja

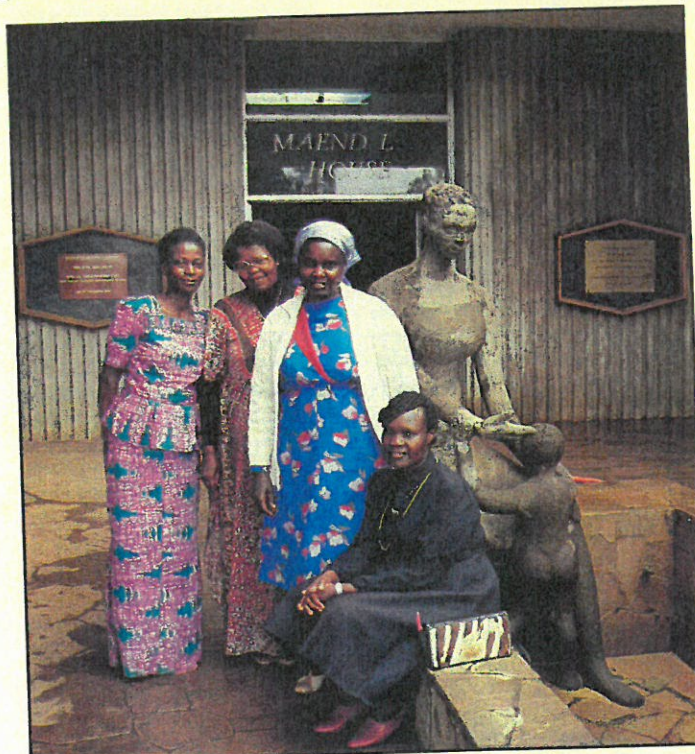

▲ Marjetta Karttunen asui ennen Marttaliiton palvelukseen tuloaan seitsemisen vuotta eri puolilla Afrikkaa mm. YK:n kehitysyhteistyötehtävissä. Matka Keniaan oli Marjetalle paluuta hänelle tärkeisiin maisemiin ja ihmisten pariin.

1986 olemme pyörittäneet projektia vähän yli 200 000 markan vuosibudjetilla. Ulkoasiainministeriö edellyttää kansalaisjärjestöiltä n. 40 %:n omarahoitusosuutta, ja martat ovat pitäneet erinomaisesti huolta siitä, että meillä on aina ollut tuo määrä koossa kehitysyhteistyörahoja anoessamme.

Kun käytännön yhteistyö MYWO:n kanssa aloitettiin vuonna 1980, Marttaliitto esitti ehtona säännöllisen raportoinnin lisäksi, että marttojen varoilta tulisi antaa kotitalousneuvon-

► Seminaarilaiset St. Julian' Centerin terassilla. Vasemman raitaisessa asussa Leah Muuy päivien onnistumisesta suurimman vastuun kantanut

▲ Seminaarin aikoihin marraskuussa 1986 Maendeleo ya Wanawaken johto oli uudelleenorganisointivaiheessa. Puheenjohtaja kuvassa vasemmalla Maendeleon toimitalon edessä, Mrs. Wandeka sekä varapuheenjohtaja Mrs. Otete ovat hallituksen nimittämiä

virkamiehiä. Uuden puheenjohtajan vaalit ovat tämän vuoden alussa. Keskellä seisomassa Mrs. Jane Kirui, toiminnanjohtaja, joka tarjosi kotonaan meille viehättävän läksiäisillallisen. Istumassa Lina Chesaro seminaarin organisoi- ja virallinen sihteeri.

taa maaseudun naisille. MYWO valitsi toiminta-alueen pääasiassa masaitten asuttamien Narokin piirikunnan ja aloitti projektin hoitamisen Leah Muuyan huoleksi. Leah vastasi MYWO:n koulutusohjelmasta, ja hoiti meidän projektiamme muiden töittensä ohella.

Elokuussa 1984 nimittivät Leahin projektinjohtajaksi, mikä merkitsi sitä, että hän luovutti MYWO:n muista tehtävistä kättänsä vain meidän projektimme ja alkoi saada palkkaa projektin budjetista. Tämä luonnollisesti merkitsi toiminnan jatkumista ja voimistumista.

Nyt yli kuuden vuoden kokemusten perusteella on sanottava, ettei valinta projektinjohtajaksi olisi voinut olla osuvampi. Leah on ammattitaitoinen, innostunut ja innostava, ja turvattu hänen energiansa olisi ollut tyhjänä.

Leah Muuyan tukena on ollut projektin alusta alkaen Marttaliiton edustaja, ensin MMK Helena Horelli, joka seurasi nyt Helenaa Keniaan. Helena toimi henkilökohtaisesti MYWO:n ja Marttaliiton välillä kolmen vuoden ajan, viedessä meidän yhteistyösuhteita ja luoden perustan järjestöjen välille yhteistyölle ja lämpimille suhteille.

Helenan palattua Suomeen

on yhdyshenkilönä ollut kotitalousopettaja **Raili Owindi**. Raili on naimisissa kenialaisen Josephin kanssa ja opettaa päätyönään kotitaloutta oppikoulussa. Raili ja Leah näyttävät olevan erittäin tehokas parivaljakko, jota vielä ystävyys lujittaa.

Kolmella alueella

Projektialueena oli kaksi ensimmäistä vuotta Narok, seuraavaksi siirryttiin Kajiadon piirikuntaan ja viime vuodet on toimittu pääasiassa Laikipian alueella. Siirtyminen uusille projektialueille ei ole kuitenkaan merkinnyt entisten unohtamista, vaan toiminta on jatkunut edelleen myös niissä.

Kurssien sisällöstä on kaikilla alueilla vastannut työryhmä, johon on pyydetty mukaan paikallisia virkamiehiä ja järjestöjen koulutettuja työntekijöitä. Tämä yhteistyön muoto on osoittautunut erittäin sopivaksi, sillä paikalliset työntekijät tuntevat alueen tavat, kielen, tarpeet ja mahdollisuudet.

Kurssit ovat sisältäneet vihanneksien neuvontaa, ravitsemusta ja ruoanvalmistusta, lastenhoitoa, kodin taloutta, perhesuunnittelua sekä tiedottamista saatavilla olevista terveys- ja palveluista. Kurseilla on keskusteltu myös lukutaidon

merkityksestä ja siitä, kuinka lukutaito- ja tuotantoryhmiä voidaan perustaa ja kuinka ne toimivat. Kylissä on myös opetettu vesisäiliöiden valmistamista. Opetajiksi on saatu koulutettuja eri alojen ammatti-ihmisiä.

Marraskuussa 1986 pidettiin lähellä Nairobiä arviointiseminaari, johon otti osaa kaikilta projektialueilta kurssien suunnitteluun ja opetustehtäviin osallistuneita sekä kurssilaisia, jotka yleensä ovat erilaisten naisryhmien johtohenkilöitä. Marttaliitosta olivat mukana toiminnanjohtaja **Maija Riihijärvi-Samuel**, konsulentti **Marjetta Karttunen** ja toimituspäällikkö **Sirkka-Liisa Eskolin**.

Esitimme seminaarin osanottajille toivomuksen, että he rehellisesti ja avoimesti kertoisivat meille, onko projektista ollut heille mitään hyötyä. Halusimme arviointia tehdystä työstä sekä taustatietoja projektin jatkosunnittelua varten.

Arviointia varten jokaiselta projektialueelta oli pyydetty raportti projektin aikaansaannoksista. Ne oli erittäin hyvin valmisteltu ja ne esitettiin seminaarissa suullisesti. Teimme myös ryhmätöitä, joiden aikana keskusteltiin työn tuloksista ja tehtiin ehdotuksia projektin jatkamiseksi.

Nyt yritetään yhdessä

Koko seminaarin ajan pulpahti esiin pari asiaa, joita osallistujat näyttivät erityisesti arvostavan. Yksi oli se, että projekti on käynnistännyt piirikunnissa eri tahojen yhteistyön. Tällaista ei ole ennen nähty. Nyt on kuitenkin havaittu, kuinka tärkeää eri tahojen yhteistoiminta on kehitystyössä. Ja tämän ovat siis saaneet aikaan Mrs. Muuya ja marttaprojekti! "Eri tahoilla" tarkoitetaan terveydenhoitoa, maataloutta, aikuiskasvatusta, joka Afrikassa merkitsee luku- ja kirjoitustaidon opettamista, sosiaalipalveluja, vesihallintoa, kansalaisjärjestöjä ja uskonnollisia ryhmiä.

Toinen usein esille tuotu asia oli se, että miehet ovat vähitellen projektin kuluessa tulleet asenteiltaan myönteisemmiksi naisten itsensäkehittämisyhtymyksiä kohtaan. Projektin alkuaikoina oli ollut vaikeutena jopa miesten vastustus tai ainakin tuen puute.

Meidän on ehkä vaikea täällä koulutusyhteiskunnassamme käsittää, mitä merkitsee, että pääsee tiedon lähteille. Kun kurssin käynyt äiti sanoo, että "ennen en tiennyt, miksi lapseni vatsa pullotti ja miksi hän raapi

itseään, mutta nyt minä tiedän!" se osoittaa, että tiedon puute estää ihmisiä parantamasta elinolosuhteitaan.

Kurssien sisältö jo kertoo kuten aiemmin huomasimme, että tietoa ja neuvontaa on annettu monenlaisista jokapäiväiseen elämään kuuluvista asioista. Tämän seurauksena voidaan pitää esim. sitä, että lasten rokottamiset ja odottavien äitien käynnit neuvoloissa ovat lisääntyneet ja että perhesuunnitteluneuvontaa haetaan entistä enemmän.

Kurssilaiset mainitsivat myös oppineensa puhtaudesta ja sen puutteen aiheuttamista vaaroista samoin kuin luonnonsuojelun merkityksestä elinympäristölle. Tärkeää on myös, että ravitsemuksen vaikutus terveydelle ymmärretään paremmin ja että ruokaan liittyvät vahingolliset taput ovat väistymässä. Kuten äskeisestä esimerkistä näimme, äidit oppivat arvioimaan lastensa ravitsemustilannetta.

Motivaatiota he ovat saaneet niin, että lukutaito ja tuotantoryhmien perustaminen on lisääntynyt.

Projektia kannattaa jatkaa

Voimme aivan hyvällä omalla tunnolla sanoa, että Äiti ja lapsi ►

► Keniassa -projekti on ollut onnistunut. Mutta vaikeuksiakin on ollut. Alussa miesten vastustuksen murtaminen vaati työtä ja kärsivällisyyttä, ja vaatii varmasti tulevaisuudessakin uusille projektialueille siirryttäessä. Kuluyhteyksien hankaluutta voimme täällä tuskin käsittää. Pitkät matkat ja huonot liikenneyhteydet koskevat sekä kurssien järjestäjiä että osanottajia.

Seminaarissa tuli usein esille myös vesiongelma. Veden puutteen vuoksi naisten on ollut vaikea hoitaa kasvimaitaan. On jopa sattunut, että kun eläinten ruoka on kuivuuden vuoksi loppunut, kylänvanhimmat ovat päästäneet karjan naisten vihanesmaalle. Tämän ymmärtää kyllä, kun tietää, että masaille lehmät ovat tärkeintä elämässä. Mutta eihän tällainen tietenkään innosta naisia heidän pyrkimyksissään parantaa perheen taloudellista ja ravitsemustilannetta.

Masaihin liittyy myös se, että joillakin seuduilla paimentolais-elämä estää naisten osallistumisen kursseille. Muutamat seminaarilaiset mainitsivat myös yhtenä hankaluutena sen, että kurssien osanottajien lukutaidottomuuden vuoksi opetustahia on ollut hidastettava.

Projekti jatkuu

Seminaarin jälkeen pohdimme yhdessä MYWO:n johtohenkilöiden kanssa projektin tulevaisuutta. Marttaliitto on valmis tukemaan tätä menestykseksi osoittautunutta toimintaa; olemme anoneet ulkoasiainministeriöltä kehitysyhteistyömäärärahoja vuosille 1987–89.

Keskustelussa totesimme, että olisi parasta jatkaa vielä entisillä projektialueilla, mutta toiminta ulotettaisiin kauemmaksi päävällyltä. Saisimme sillä tavoin neuvonnan piiriin sellaisia, jotka ovat jääneet terveydenhoito- ja muiden palvelujen ulkopuolelle. Naisryhmien käyttöön perustetaan kullakin projektialueella lainarahasto, joka auttaa naisia pääsemään tuotantotoiminnan alkuun. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että MYWO kehittäisi ja julkaisisi neuvontamateriaalia. Määräraha-anomuksessamme esitimme myös, että Leah Muu-yan olisi hyvä saada edes osapäiväistä apu-työvoimaa.

Se, miten laajaksi ja monipuoliseksi projekti kehittyi, riippuu marttojen antamasta taloudellisesta tuesta ja ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston myöntämien määrärahojen suuruudesta. Kenialaisilla tuntuu riittävän intoa ja tarmoa ja lämmintä kiitollisuutta marttojen yhteistyöhalusta. □

TEKSTI SIRKKA-LIISA

- Otsikon lause toistui moneen kertaan kolmipäiväisen arviointiseminaarimme aikana.
- Kenialaiset ystävämme haluavat kaikkien marttojen tietävän, miten tärkeä meidän kehitysyhteistyöohjelmamme on heille ollut, miten kiihkeästi he haluavat sen jatkuvan ja miten kiitollisia he ovat.

■ Vanhoilla englantilaisilla siirtolaisilla on ilmeisesti kaikkialla maailmassa ollut taito löytää parhaat ja kauneimmat asuinpaikat. Se päti ainakin ilman muuta St. Julian's Centeriin, Kenian kirkon omistamaan kurssikeskukseen, jonne Maendeleo ya Wanawake oli järjestänyt arviointiseminaarimme.

Siirtomaavallan aikainen kartano sijaitsee Limurussa, noin puolen tunnin ajomatkan päässä Nairobista rinteellä, josta on näköala Ngong-kukkuloille. Samoilte kukkuloille, joista Karen Blixen kertoo kirjoissaan.

Pihassa kukkivat siniset jakarandat ja komea liekipuu. Matan, valkoiseksi rapatun päärakennuksen sisäänkäyntiä verhoaa hehkuvan punainen bougainvillea. Rakennuksessa on useita siipiä, pieni suljettu sisäpiha ja toisella puolella avoin terrassi, jolta nurmikon paksu vihreä matto viettää alaspäin suurten puiden alle.

Vanhan talon huoneet katto-parruineen ja suurine takkoi-

neen ovat kuin suoraan englantilaisesta romaanista. Pienessä, kodikkaassa kirjastossa kirjat ovat edelleen jäljellä. Englantilaisen kirjallisuuden klassikoita, joista monissa on vanhanaikaisella sirolla käsialalla kirjoitettu nimi Eleonor Brown. Mikä lie hänenkin tarinansa. Kaunis kartano on kuuleman mukaan siirtynyt lahjoituksena Kenian kirkolle.

Lyhytsanaisuus epäkohteliasta

Seminaaria edeltäneet pari, kolme päivää, jolloin kiertelimme Laikipiaa katsellen paikkoja ja eri kylien projekteja, Leah Muu-ya oli tuon tuosta puhelimessa. Seminaaripaikka vaihtui vielä viime vaiheessa. Hankalien yhteyksien maassa sekä tiedon että ihmisten matkustus ei suinkaan ole ongelmatonta. Uskon, että Leah, joka seminaarin käytännön järjestelyistä kantoi suurimman vastuun, vietti monta unetonta yötä.

Kun sitten ensimmäinen minaariaamuna kolme vanhan kartanon ah näytti syystä tyhjän. Hän katseli joukkoa ja vahvana kuin mieheni tulevat Laik heran sanat Leahin nainen on kansakunta. Tarmokkaampaan täydellisemmin a ta afrikkalaista mart olisi voineet saada.

Leah aloitti päivän la, johon koko joukko yhtyi. Yhteinen rukaus aluksi ja lopuksi lahtiessä, kiitokseksi. Hän astui esiin ja rukoili noivat hartaina päänsä piti aina välillä t nua, joka en ymmärtä liä ja saatoin touhuta oita.

Läsnäolijat edusti mahdollisia kristillisiä. Keniassa on p kirkkoa, mutta vain nen puolue. Harras ylittää kuitenkin kevin rajat. Kenialaisil on yhteinen jumala eroavuudet ovat sivu ku on sanonut, että vän todellinen kristi Afrikassa ja asiassa va perä.

Aloitimme seminaarin samoin kuin minn marttilaisuuden, jo

nnenaisille”

Välillä nousiin verryttelämään ja laulamaan. Joku toimi esilaulajana ja muut yhtyivät kuorona. Rytmikäs liike säesti jokaista laulua, virttäkin.

nmäisenä se-
kokoonnuim-
on saliin, Le-
tyytyväiseltä.
aan upeana
kuningatar.
ikipian maa-
nista: ”Tämä
innan raken-
upaa ja asial-
antautunut
rttaa emme

n rukouksel-
ko hartaana
kous kuului
iksi, safarille
Joku piiris-
li, muut pai-
insä. Marje-
tönäistä mi-
tänyt swahi-
a muita asi-

vat kaikkia
kirkkokun-
arisataa eri
yksi poliitti-
kristillisuus
esti kirkko-
e tärkeintä
kirkolliset
seikka. Jo-
tämän päi-
lisyys elää
oi olla vah-

arin aivan
hyvänsä
sa osanot-

tajat eivät tunne toisiaan. Vie-
rustoverit keskustelivat hetken
ja sitten esittelivät toisensa
muille.

Moneen kertaan noiden päi-
vien aikana ihmettelin afrikka-
laisten valmiutta ja puhujantai-
toa. Oikeastaan vain esittely-
kierroksella jotkut ujoselivat,
sitten nousiin häkeltymättä ylös
ja puhuttiin pitkään ja kaunopu-
heisesti. Kieltämättä joskus tus-
kastuttavan pitkään, sanonta ly-
hyestä virsi kaunis on täysin tun-
tematon afrikkalaisille. Turha ly-
hytsanaisuus on suorastaan
epäkohteliasta.

Äidinkieli ei riitä kenialaisille

Seminaarin yleiskieli oli swahili,
mutta meitä varten koko joukko
asioita käännettiin englanniksi
tai sitä taitavat puhuivat englan-
tia ja Leah käänsi muille swahi-
liksi. Joukossa oli myös joitakin,
jotka eivät puhuneet swahilia
vaikka sitä ymmärsivätkin. Hei-
dän kielensä oli jokin maan mo-
nista kielistä kuten kikuju, masai
tai joku muu.

Siinä joutui väkisininkin mietti-
mään, miten paljon afrikkalai-
selta tuossa kielibaabelissa vaa-
ditaan edes opin alkeiden
omaksumiseksi. Jokaisen joka
aikoo käydä vähän koulua, tu-
lee oppia pari vierasta kieltä. Me
pääsemme tosiaan helpolla

▲ Aurinkoinen tauko terrassilla
seminaarin lomassa. Maija
juttelee vanhojen tuttujen Maria
Resiaton ja Edel Karanjan

kanssa ja ruskettaa varpaitaan.
Pienelläkin tauolla otettiin
kutimet esiin.

▲ Limurun iloiset rouvat,
Maria, Ruth ja Rose, potkaisivat
kengät pois ja pistivät tanssiksi,

kun ulkona ropisi lyhyiden
sateiden ajan hereä
iltapäiväkuuro.

▲ Viimeisen illan näytelmässä
kerrottiin neuvonnan ihmeestä
kenialaisen nuoren parin

elämässä. Tässä Simeon ja
Agnes uskovat vielä
noitatohtorin loitsuvoimaan.

vaikka olemmekin pie-
ryhmä, puhumattakaa
englantia äidinkielenää
vista. Hämmästyttävän
kieli tuo englantia. En
uskonut, että sitä voic-
hua niin monella taval-
tulla ymmärretyksi.

Kenialaiset laativat
erittäin loogiset, monip-
perusteelliset semina-
tinsa ja projektin jatko-
nimenomaan englannil-
heidän mieleensä juol-
kaan, että tämä meidän
me voisi olla jollakin mu-
lellä.

Mutta moni muukin
outo. Kun Maija Riihi-
muel avauspuheessaar-
maidemme yhtäläisyyks-
että Suomi vasta 1917
Venäjän herruudesta, L-
mautti myöhemmin k-
lessamme: — En olisi
että valkoisetkin voivat
kun muun maan vallan
Kun Maija sanoi, että Su-
sataa pian lunta, kysyi vi-
istunut: — Asuttko te
tossa?

Maija valloitti muute-
afrikkalaiset välittömyy-
ja iloisuudellaan. Maijaa
tiin ensimmäisestä päivä-
tien lempinimellä Mama
eli arvokas, iso rouva.

Naisissa on Kenian voim

Vähitellen osanottajajou-
hon kuului 24 semina-
vaihdellen 3—4 Mae-
virkalijaa, joihin Leahkin
sekä me neljä suomalais-
hahmottua ja tulla tutuk-
kossa oli viisi miestä.

Vanhemmista ja kunn-
kohdelluista rouvista jäi-
leen Hanna Enezelebo-
omi Wambui Kagunda
edellinen on perustanut
miston ja on muutenkin
mestään oikea puutarha
Naomi taas piti koko
upeimman puheen.

Joukosta erottui heti s-
ninen, herkkäpiirteinen
tyttö, jolla oli nilkoissa rei-
kaulalla ja korvissa moni
set helmikorut. Hänen n-
on Kelai Nkisonkoi ja
tämän numeron ka-
— Olen niin jännittynyt
tuskin osaan ilmaista
hän sanoi noustessaan
mäisen kerran puhumaa
sesti. Hän kertoi olevan
toisen kerran mukana y-
sä kokouksessa. Omassa
sään hän on naisten r-
johtaja.

— Kenia on jo pitkälle
tynyt, hän sanoi, — mu-
masait olemme vasta
Pukuni on erilainen, mi-
simmässäni olen samar-
kuin muutkin kenialaiset.
an perheeni voivan hyvin

Tarkastussafari tehtiin masainaisten vihannesviljelmälle

Yhtenä seminaari-iltapäivänä nousimme safariautoihin ja ajoimme katsomaan Kajiadon alueen masai kylän naisten yhteisviljelmää. Masai kylä oli tiukasti perinteinen savimajoineen ja piikkipensasaitoineen. Kylästä lähti äiti vauvansa kanssa oppaaksemme.

►tini on jo sellainen, että voin kutsua sinne vieraitakin. Olen äärettömän kiitollinen, että olen päässyt mukaan tähän seminaariin ja haluan teidän suomalaisten kertovan teidän naistenryhmille, että me haluamme oppia ja olemme kiitollisia jos meillä on siihen mahdollisuus.

Hänen sanansa liukuttivat paitsi meitä, myös seminaarin muita osanottajia ja suosionosoitukset keskeyttivät moneen kertaan hänen puheensa. Yhtä viehättäviä olivat joukon muutkin masait, pyöreämuotoinen **Agnes Pareyo** ja vanhin heistä, kaunis **Anna Selembo**.

Herroista jäi ensimmäisenä mieleen komea **Alexander Kamindo**, joka on alueensa kunnanvaltuuston jäsen ja Kanun, maan ainoan puolueen, paikallisosaston puoluesihteerin. Hän hoitaa alueellaan naisten asioita ja hämmästytti meitä tasa-arvoisilla mielipiteillään. Niistä olisivat voineet ottaa oppia monet meikäisetkin sovinnit.

Jotkut olivat ennestäänkin tuttuja Marjetalta ja Majjalle, Kuten **Maria Resiatio**, perhesuunnitteluneuvoja, tai sievä **Edel Wanjira Karanja**, kotitalousopettaja ja naimattomana itsenäisenä naisena poikkeus monen lapsen äitien joukossa.

Mukana oli perheenemäntiä, opettajia, kiertävä terveydenhoitaja, ravitsemusneuvoja, kauppias, sosiaalityöntekijä. Kaikki olivat kylänsä johtavia naisia, aktiivisia Maendeleo ja Wana-waken jäseniä. Monet käyttivät kaunista swahilin ilmaisua "rakastan jumalaa", jolla ymmärrettiin yleensä kristittyä, uskonnollista henkilöä.

Seminaarilaiset oppivat opettaakseen

Seminaarilaiset olivat hämmästyttävän ahkeria. Ryhmätöitä tehtiin ja raportteja laadittiin yömyöhään. Puheita kuunneltiin hiiren hiljaa ja pitkästyttä. Asia oli jokaiselle tärkeä. St. Julianin lähes parimetallinen mieskokki, jonka omat muodot olivat hänen keittotaitonsa parasta mainosta, sai joskus pomputtaa ruokakelloaan pitkäänkin, ennen kuin seminaarilaiset malttoivat lähteä aterialle tai teelle.

Puolen päivän jälkeen kokoonnuttiin kartanon toiseen päähän, jonne oli saatu tilava ruokasali yhdistämällä ilmeisesti kartanon entinen arkiruokahuone ja osa keittiötä. Istuimme pitkien pöytien ääreen, ja kokki kantoi pöytään lihaa, komeita

hannesta. Ruoka oli hyvää ja konstailematonta, tukevaa ja sopivan monipuolisesti kokoonpantua. Jälkiruoka oli usein hedelmäsalaattia tai papaijaa. Päivällinen seitsemän tienoissa oli samanlainen.

Siirtomaavallan ja englantilaisten vaikutus on ollut vahva. Mikään ei horjuta englantilaisten iltapäiväteen asemaa Keniassa. Neljän ja viiden välillä kokkimme työnsi teevaunun terassille ja tarjoili valmiiksi maitoon sekoitettua teetä ja jotain leivonnaisia.

Kartanon aluetta reviirinään pitävä haukka pelästytti meidät kerran pahanpäiväisesti syöksymällä suoraan joukkoomme ja nappaamalla teelevän Leahin kädestä. Saaliista innostuneen haukan syöksyt tulivat niin hurjiksi, että pakenimme sisälle.

Taukohetkinä seminaarin ahkerilla äideillä oli heti kudin kädessä. Mustat tytöt myös ihmetelivät intoamme istua auringossa. Miksi valkoinen haluaisi tulla ruskeaksi? Tai kuinka iho voi palaa?

Pikkutaukoina puheiden välil-

lä seminaarilaiset lauloivat miehellään. Joku nousi ylös, alkoi lyödä tahtia käsillään ja laulaa liikkua kevyesti laulun tahtiin. Muut yhtyivät säveleen. Yleensä yksi toimi esilaulajana ja muut vastasivat kuorossa. Laulu ja tanssi syttyi kuin itsestään eikä kenenkään rytmitaju pettänyt. Sanotaan, että Keniassa on vieläkin heimoriitoja. Ainakin meidän seminaarissamme eri heimojen jäsenet opettivat toisilleen omia laulujaan. Swahilitaitavat Raili ja Jetta sanoivat, että esilaulaja usein improvisoi.

Paluumatkalla poikkesimme kylään, jossa parhaillaan oli menossa paikallinen marttakokous. Naiset istuivat

piirissä vakiopaikallaan vasikoiden alueen vieressä. He vastustivat ensin kovasti valokuvausta, kun kukaan ei

ollut kertonut heille etukäteen, jotta he olisivat voineet laittaa parhaimpiinsa. Muutama tosin ehti käväistä

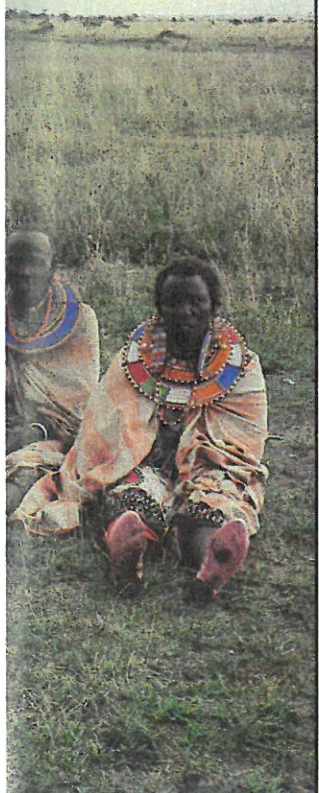
► Tasaisen savannin horisontissa näkyi ensin iso betoninen sadevesisäiliö akaasioiden välistä ja sen vierellä aidattu, hyvinhoidettu vihannestarha. Itämaisten uskontojen monirintainen jumalatarta muistuttava kasvi on papaija, joka näkyy tuottavan mahtavan sadon. Juurella viljellään papuja, kaalikasveja, salaattikasveja ja tomaatteja. Tämä puutarha tuottaa sekä syötävää että myytävää mäsäilylälle. Perinteisesti masait ovat paimentolaisia, joille kaikki viljely on vierasta ja ruokavalio sen mukaisesti epäterveellisen yksipuolinen.

laulun sanoja neuvonta-aiheisiin sopiviksi.

Riemukasta improvisointia oli myös viimeisen illan näytelmä. Siinä nuori pari, jota esittivät Agnes ja Simeon, oli huolissaan pömpöövatsaisesta, sairaasta vauvastaan. He myivät lehmänsä ja maksoivat neuvoista kalliille poppamiehelle, mutta vauva ei vain parantunut. Terveystenhoitaja neuvui viemään lapsen lääkäriin, mutta sinne oli vaikea matka. Sitten kylään tuli marthanuvoja, joka opetti aivan ilmaiseksi, kuinka vauvaa tulee ruokkia.

Äiti ei ensin uskonut, mutta nyt isä kehotti noudattamaan neuvoja ja kas, vauvasta tuli terve ja reipas. Se oli herttainen pikku kuvaelma, mutta loistavasti eläytyen esitetty. Ja siitä kuvastui seminaarilaisten vilpittön usko tiedon voimaan, tiedon jota he kaikki halusivat sekä

najasta juhlahelmet kaulansa. Moneen kertaan käteilyämme erosimme kuitenkin ystävinä ja kuva tuli.

itselleen lisää että jaettavaksi siitä vielä osattomiksi jääneille.

Vesi, tieto ja harambe, yhteistyö

Perusteellisessa tulevaisuuden toimintasuunnitelmassaan seminaarilaiset tekivät selväksi, että vesi on kaiken perusta. Tarvitaan sekä sadevesisäiliöitä että pyritään vaikuttamaan kunnallisten vesipalveluiden saamiseen.

Mutta vesi on vasta alku. Pitää tietää miten sitä käytetään hyväksi viljelyssä ja vihannestarhoissa. Seuraavaksi pitää tietää, miten vihanneksista valmistetaan ruokaa ja miten ravitsemuksesta saadaan monipuolinen ja terveellinen. Terveellisyyden kannoilla tulee lasten- ja terveydenhoidon neuvonta. Sen yhteydessä taas Keniassa niin tärkeä perhesuunnitteluneuvonta. Afrikan uudesta vitsauksesta, aidsista, puhuttiin päivittäin lehdissä, mutta seminaarilaisia se ei vielä tuntunut kosketavan.

Mutta jotta naisten ryhmät osaisivat käyttää neuvontaa hyväkseen, tarvitaan koulutettuja vetäjiä. Johtajakoulutus nähtiin oikeutetusti erittäin tärkeänä. Jotta voitaisiin yleensä kouluttaa, tarvitaan lukutaitoa. Mielestäni kaikkein käytännöllisimpiä oli päätös, että jokainen lukutaitoinen opettaa yhden lukutaidottoman lukemaan.

Beth Mugwe, kauppias Laikipiasta, piti käytännön hyödyn ohella neuvontaohjelman tärkeimpänä saavutuksena sitä, että se on saattanut ihmiset yhteen. Myös miehet ja naiset, joiden työt ja intressit ovat olleet

aikaisemmin tiukasti erossa. Naiset hyötyvät hänen mukaansa suuresti myös ravitsemuksen ja ruoan terveellisyyden oppimisesta. Samalla opitaan suunnittelemaan asioita.

Grace Kingatwa, pikkuinen ja siro sosiaalityöntekijä, joka toivoo tyttärestään ravitsemusneuvoja, kiitti monen muun ohella Leah Muuyan miestenkäyttelytaitoa. — Aluksi miehet vastustivat koko neuvontatilaisuuksia. Sanoivat etteivät naiset ehdi, mutta sehän oli peitetty kieltä. Mutta sitten Leah älysi kutsua miehet mukaan ja miehet näkivät edistyksen. Nyt miehet antavat jo naisille maata vihanneksen viljelyyn. Suomen hallitus pitää ilmeisesti hyvän huolen naisista, lopetti Grace mietteläästi.

Naisten neuvontaohjelmista ja Maendeleo-järjestön toiminnasta oli ollut melkoista hälyä. Muuan paikallislehti oli kirjoittanut naisten kokousta selostaessaan, että naiset pyrkivät saamaan puolet parlamenttipaikoista. Tuon väitteen kumoamiseksi Maendeleo ja Wanawake on saanut tehdä töitä tosissaan. — Me haluamme vain mahdollisuuden kehittää itseämme, naiset sanoivat. Haluamme, että naisten asiat ovat paremmin, ei tämä ole tasa-arvoliike. Mekö haluaisimme olla miesten kanssa tasavertaisia esimerkiksi juoppoudessa tai vastuuttomuudessa. Me haluamme olla parempia. Tiedon puute on pahinta. Naiset eivät teidä oikeuksiaan tai mahdollisuuksiaan. Mitä me tasa-arvolla teemme.

Simeon Wanjau Muriithi, loistava puhuja ja naisten toiminnan vetäjä Laikipiasta, esitti

miehen näkökannan. — Kieltä-mättä ensin tuntui siltä, että naiset aikovat vallankumousta. Moni oli koko neuvontaohjelmasta vastaan. Mutta sitten näimme, mistä on kyse ja olemme nähneet muutokset kodeissa, lapsissa ja vaimoissakin. Ennen teki mieli katsella sillä silmällä kauniita ja puhtaita vieraita naisia, mutta ei enää. Nyt oma vaimokin on siisti ja puhdas ja lapset terveitä.

Ehkä kaikkein koskettavimpana jäi kuitenkin mieleeni **Naomi Wambui Kagundan** puheenvuoro. Hän oli yksi seminaarin vanhimmista osanottajista. Näin Naomi: — Minä kiitän Leah Muuyaa ja seminaarin järjestäjiä, että minäkin vielä näin vanhana olen saanut oppia niin paljon. Kuusi vuotta sitten järjestin meille naisten ryhmän. Opin ompelemaan ja solmuvärsäystä. Rahaa on tullut. On ostettu lisää karjaa ja peltikatto. Opin myös tekemään oikeanlaista ruokaa, kuivaamaan vihanneksia ja lihaa huonon ajan käyttöön.

— Nyt kun mieheni näyttää heikolta, jatkoi Naomi, tarjoan hänelle oppimiani terveellisiä ruokia ja heti hänestä tulee vahva. Aikanaan näin lasteni raapi-
van ihonsa rikki puutostautien ja liian takia. Nyt tiedän miten noista vaivoista päästään.

— Ennen pelkäsin valkoisia ihmisiä, sanoi Naomi lopuksi, — koska he olivat niin outoja ja erilaisia kuin me. Mutta nyt tunnen teidät ja olemme istuneet yhdessä aterialla kodissani enkä enää pelkää teitä.

Liekö siinä yksi kehitysyhteistyöohjelmamme suurimpia saavutuksia. Puolin ja toisin. □

Vielä kerran kiitollisesti

Marttojen ja kenialaisen Kanu Maendeleo ja Wanawake (KMYWO) yhteinen kotitalousneuvontaprojekti Äiti ja lapsi Keniassa on toiminut nyt 10 vuotta. Kymmenen vuotta oli määräaikaisen projektin kesto aika, joten nyt, projektin päättyessä, on hyvä kuulla, mitä on saatu aikaan.

Kotitalousprojektin aikaansaannosten selvittämiseksi kokosimme arviointiryhmän, johon asiantuntijaksi pyysimme ravitsemusterapeutti Joyce Memen terveysministeriöstä, KMYWO:sta olivat mukana tutkijat Jedidah Nyogesa ja projektimme vetäjä Leah Muuya sekä minä marttojen paikallisena edustajana. Maakunnissa liikkuessamme mukana oli alueen paikallinen edustaja oppaana ja tulkkina; maaseudulla ei aina tule toimeen Englannin tai swahilin kielellä.

Huomasimme pian, että arviointitehtävämme ei olekaan välttämättä helppo. Toimintamme on vuosien varrella laajentunut viiteen maakuntaan; aloitimme ensin Narokista, parin vuoden kuluttua siirryimme Kajiadoon, sen jälkeen Laikipiaan ja parin viime vuoden aikana on neuvontatyötä tehty myös Baringossa ja Samburussa.

Yleensäkin neuvontatyön tulokset ovat vaikeasti mitattavissa, sehän ei tarjoa varsinaisia palveluksia tai konkreettista materiaalia. Käytettävissämme ei myöskään ollut lähtökohtaa kartoitettavista tiedoista, joita olisimme voineet käyttää vertailukohteena.

Laadimme kyselylomakkeet, joiden avulla ja ihmisten kanssa keskustelemalla pyrimme saamaan selville, oliko heillä ollut neuvontatyöstämme hyötyä. Havaintoja tekemällä totesimme, mitä asioista oli omaksuttu ja otettu käytäntöön.

Valitsimme arviointikohteeksemme Narokin, Laikipian ja Baringon ja niissä haastattelimme alueen virkamiehiä ja valtion eri ammattialojen neuvontatyöntekijöitä, joiden kanssa olimme tehneet yhteistyötä ja jotka olivat toi-

mineet kurssueillamme opettajina. Vierailimme myös naisten projekteissa ja yksityisissä kodeissa.

Vaikka kartoitimme kustakin kolmesta maakunnasta vain pienen alueen, matkakilometrejä kertyi Kenian kuoppaisilla teillä yli 2500 km. Monet kodit, joissa vierailimme, eivät olleet autiotien tuntumassa, vaan kävelimme pitkiäkin matkoja. Siinä vaiheessa aikataulumme meni sekaisin, sillä välimatkojen määrittely oli vähän sama kuin ennen vanhaan Lapissa "poronkusema".

Kenialainen vieraanvaraisuuskin pidätteli jokaisessa kodissa. Olisi ollut loukkaus isäntäväkeä kohtaan kieltäytyä milloin paahdetuista maissintähkistä, vuohen kylkiluista, kanapadasta tai perinteisestä masaijuomasta, maidon ja veren sekoituksesta.

Maakunnissa liikkuessamme tunsimme olomme kotoiseksi, sillä minne tahansa pysähdyimme, ihmiset tulivat tervehtimään projektimme vetäjää. Hänet tunnettiin yleisesti nimellä Mama Leah. Masaialueella häntä kutsuttiin

Leah Muuya, projektin pitkäaikainen äiti-martta, keräämään kananmunia arviointimatkan yhdessä kohteessa. Kananpoikien on korkealla, etteivät käärme pääse varkasiin.

Arviointimatkan aikana tehtiin paljon kotikäyntejä. Kenialaisista kodista tulossa tutkija Jedidah Nyogesa ja ravitsemusterapeutti Joyce Meme terveysministeriöstä.

Projektin yhdeksi tärkeimmistä asioista naiset ilmoittivat viljelytaidon lisääntymisen ja kasvitarten. Täällä viljellään appelsiineja, ananasta ja maissia.

nimellä "chebaibai", nainen joka tuo siunausta.

Haastateltavistamme kaikki eivät olleet itse osallistuneet kurssille, vaan olivat kuulleet asioista ryhmänsä johtajilta. Useimmat, yli 70 prosenttia, sanoivat hyötynensä neuvonnasta.

Ehkä useimmin mainittu asia oli kasvis- ja hedelmäviljelyn taitojen oppiminen. Erityisesti Narokista,

joka on maasaiheimon asuttama, löysimme vihannes ja hedelmäpuutarhoja monen kodin läheltä. Maasaitaan eivät perinteisesti ole viljelleet maata. Maaseudun viljely on lisääntynyt ja puutarhojen taso huomattavasti parantunut: lajikkeita on tullut lisää, ja menetelmiä on opittu ja omaksuttu.

terveiset Keniasta

Tämän samburunaisen ryhmä apasi kiillottamassa miehensä kenkiä. Hänenkin lapsillaan oli neuvola- ja rokotuskortit tunnossa.

Paitsi että vihannesten ja hedelmien viljely monipuolistaa ruokailiota ja kenties tuo lisätulojakin, se on ehkä ollut osaltaan vaikuttamassa elintapojenkin muuttumiseen. Maasaithan ovat karjan peissä muuttavia paimentolaisia, mutta yhä useammin vaimo ja lapset asuvat pysyväisesti, mikä tekee ympärivuotisen puutarhanviljelyn mahdolliseksi. Paikallaan asuminen vaikuttaa myös siihen, että lapset käyvät säännöllisemmin koulua.

Eritteliäisyys lisääntyy tiedon myötä

Erjesteötoiminnan lisääntyminen ja tehostuminen oli myös usein mainittu asia. Naisten tuotantoyhmiä on rekisteröity enemmän. Toimihenkilöiden roolit ovat sel-

kiytyneet ja tietoisuus yhteiskunnallisista asioista ja tarjolla olevista palveluista on lisääntynyt.

Naisten ryhmillä on hyvin monenlaista toimintaa yhteisten tulojen keräämiseksi: maanviljelystä, kalankasvatusta, mehiläisten pitoa, sekatarvakauppa, mylly, vuokratulo sekä perinteisten käsityöiden ja korujen valmistusta.

Yleisempiä ongelmia ovat alkupääoman puute, markkinointiongelmat ja tiedon puute. Esimerkiksi Samburussa oleva naisryhmä myy kaupassaan tavaraa tappiolla; ryhmässä ei ollut ainuttakaan lukutaitoista jäsentä.

Hyvin monta naisten ryhmää on yhteisvoimin pystynyt parantamaan elinolosuhteitaan. Näin esi-

kaappeja. Varsinkin Laikipiassa on yhteistuumin rakennettu satoja energiaa säästäviä liesiä sen jälkeen kun ensimmäiset opit oli saatu kursseillamme.

Kehitystä perheelle

Naisten ryhmistä ja kenialaisesta marttatyöstä keskustellessamme otimme myös miesnäkökulman esille. Millä tavoin miehet asian kokevat. Tässäkin oli eroavaisuuksia maakuntien välillä, Narokissa ja Baringossa ryhmät koostuivat melkein yksinomaan naisista, eivätkä he edes halunneet miehiä joukkoonsa "asioita sotkemaan".

Sen sijaan Laikipiassa oli mukana paljon miehiä, parissa ryhmässä mies puheenjohtajanakin. Baringossa sosiaalityöntekijä sanoi, että kuuluminen ryhmään alkaa olla naisille sosiaalinen käyttäytymisen muoto. Miehet saattavat ennen pitkää tuntea itsensä syrjäytetyksi ja viettävät kaiken joutoajansa, jota kenialaisilla miehillä on paljon enemmän kuin naisilla, puun alla istuskellen tai kaljaa juoden.

Jotkut haastattelemamme miehet, jotka olivat osallistuneet kursseille, kiittivät esimerkiksi perhekasvatuksen opetusta. "Nyt me osataan olla sovussa ja tehdä työtä yhdessä", sanoi eräs laikipialainen mies. Muutenkin perhekasvatus mainittiin hyödyllisenä aiheena ja kaivattiin esimerkiksi ohjeita teini-ikäisten kasvattamisesta.

Kysyessämme, miksi miehet eivät osallistuneet kursseille, saimme vastaukseksi, että he olivat kurssien olevan vain naisille tarkoitettuja. Nimenomaan miehet antoivat hyvin varte-notettavan neuvon, että kenialaisen sisarjärjestömmen nimi "Maendeleo ya Wanawake", mikä tarkoittaa kehitystä naisille, pitäisi muuttaa muotoon "Maendeleo ya Jamii", kehitystä perheelle.

Kaikki lasten terveyteen ja ravitsemukseen liittyvät asiat olivat tärkeällä sijalla vastauksissa. Aliravitsemuksen tunto-merkit osattiin tunnistaa, tiedettiin myös useimpien tavallisimpien lastensairauksien oireet. Neuvolapalveluja käytetään hyväksi. Kodeissa käydessämme pyysimme nähdäksemme lasten neuvolakortit. Ne löytyivätkin melkein jokaisesta kodista huolellisesti muoviin käärittyinä.

Rokotukset oli melkein poik-

Kotitalousvalistuksen tulosta ovat astiahyllyt sisällä ja ulkona. Ennen kaikki tavarat olivat lattialla. Varsinkin ulos rakennetut tiskin kuivatus- ja säilytys-hyllyt sopivat Keniaan, jossa polttava aurinko on hyvä desinfioija.

merkiksi Kajiadossa oleva Wenda-ni, johon kuuluu 50 naista perheineen. Ryhmä asuu väliaikaisissa lautohokkeleissa ja viljelee parin hehtaarin kokoista vuokramaata. Heidän tavoitteenaan on oman maapalstan ostaminen, jotta he voisivat asettua pysyvästi asumaan omalle maalleen. Tavatessani heidän puheenjohtajansa Grace Wangan eräessä seminaareissamme, he olivat maksaneet jo yli puolet 20 ha maapalstasta. Hän kyseli mistä saisi varoja pumpun ja vesijohtojen ostamiseen.

Kehotin häntä lähettämään hakemuksensa Suomen Suurlähetystöön, jolla on pieni rahasto tämän-tapaisten projektien avustamiseen. Juuri ennen joulua Wenganin naiset saivatkin shekin pumpun ostamiseen ja loppusumman maapalstan lunastamiseen.

Paitsi tulojen hankkimista, naisryhmillä on muuta yhteistä toimintaa olojensa kohentamiseksi. Laikipiassa monella naisryhmällä oli tavoitteena vesisäiliön rakentaminen jokaiseen talouteen. Eräs toinen naisten ryhmä oli ostanut leh-män jokaiselle jäsenelle.

Kodinhoitoon liittyvät projektit olivat hyvin yleisiä: emalimukit ja lautaset ostettiin jokaiseen talouteen, yhteisesti rakennettiin astioiden kuivatustelineitä ja keittiö-

voi säästää polttoainetta jopa 30—50 prosenttia. Lisäksi siinä lapset polttavat itseään huomattavasti vähemmän kuin kolmen kiven tulisijassa.

ämä liesi on huomattava pan-nus talouteen. Perinteinen olmen kiven liesi tai oikeas-taan sen parantaminen muo-ostui lähes projektimme tun-ukseksi. Tämmöinenkin liesi